

LIETUVOS RESPUBLIKOS MOKESČIO UŽ VALSTYBINIUS GAMTOS IŠTEKLIUS ĮSTATYMO NR. I-1163 PAKEITIMO ĮSTATYMO IR SUSIJUSIŲ ĮSTATYMŲ PAKEITIMO ĮSTATYMŲ PROJEKTŲ

AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslas ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos mokesčio už valstybinius gamtos išteklius įstatymo Nr. I-1163 pakeitimo įstatymo projektas (toliau – MUVGIĮ projektas), Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo Nr. IX-2112 12 ir 16 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas (toliau – MAĮ projektas), Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo Nr. VIII-1183 6, 7, 10 ir 11 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas (toliau – MUATĮ projektas) (toliau kartu – Įstatymų projektai) parengti įgyvendinant Dvidešimtosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2025 m. rugsėjo 25 d. nutarimu Nr. XV-439 „Dėl Dvidešimtosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“, 103, 109 punktus, atsižvelgiant į Aplinkos apsaugos departamento prie Aplinkos ministerijos¹ (toliau – AAD), Lietuvos verslo konfederacijos², Mokestinių ginčų komisijos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės³ (toliau – MGK) pateiktą informaciją dėl Lietuvos Respublikos mokesčio už valstybinius gamtos išteklius įstatymo taikymo ir su juo susijusių mokestinių ginčų nagrinėjimo praktikoje kylančių problemų, siekiant tikslo – nustatyti subalansuotą mokesčio už valstybinius gamtos išteklius, su juo susijusių ekonominių sankcijų administravimo, įskaitymo mechanizmą ir paprastesnę ginčų dėl mokesčių už valstybinius gamtos išteklius nagrinėjimo tvarką.

Šiuo metu galiojančiame teisiniame reguliavime:

1. nustatytas Mokesčio už valstybinius gamtos išteklius įstatymo (toliau – MUVGIĮ) tikslas neapima visų valstybės ir savivaldybių patiriamų kaštų, susijusių su neigiamu poveikiu aplinkai, kuri sukelia išteklių naudojimas. Nustatyta, kad mokesčiu siekiama kompensuoti tik gamtos išteklių tyrimo ir priemonių jų kiekiui bei kokybei išsaugoti valstybines išlaidas. Tikslo formuluotėje neįtvirtintas savivaldybių vaidmuo – jų dėl išteklių naudojimo veiklos patiriamų išlaidų aplinkos apsaugai kompensavimas. Pažymėtina, kad toks reglamentavimas nederą su MUVGIĮ 11 str. nustatytu ir praktikoje

¹ 2025 m. sausio 9 d. Aplinkos ministerijoje gautas Aplinkos apsaugos departamento prie aplinkos ministerijos 2025 m. sausio 9 d. raštas Nr. AD5-436 „Dėl Lietuvos Respublikos mokesčio už valstybinius gamtos išteklius įstatymo taikymo“ (Aplinkos ministerijoje rašto reg. Nr. D7-202).

² 2025 m. kovo 26 d. Aplinkos ministerijoje gautas Lietuvos Respublikos finansų ministerijos 2025 m. kovo 25 d. raštas Nr. 6K-25/1525 „Dėl mokestinių ginčų komisijos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės veiklos teisinio reglamentavimo keitimo tikslingumo“ (Aplinkos ministerijoje rašto reg. Nr. D7-3106).

³ 2025 m. liepos 14 d. Aplinkos ministerijoje gautas Lietuvos Respublikos finansų ministerijos 2025 m. liepos 14 d. raštas Nr. 6K-25/3676 „Dėl mokestinių ginčų sąrašo plėtimo tikslingumo ir galimybių“ (Aplinkos ministerijoje rašto reg. Nr. D7-6896) ir 2025 m. rugpjūčio 20 d. Mokestinių ginčų komisijos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2025 m. rugpjūčio 19 d. raštas Nr. 5-2025/427 „Dėl mokestinių ginčų sąrašo plėtimo tikslingumo ir galimybių“ (Aplinkos ministerijoje rašto reg. Nr. D7-8017).

vykdomu lėšų įskaitymo mechanizmu, pagal kurį mokestis yra įskaitomas ne tik į valstybės biudžetą, bet ir į savivaldybių, kuriose tiesiogiai jaučiamas išteklių naudojimo veiklos poveikis, biudžetus.

2. nėra aiškiai reglamentuota, ar mokesčio mokėtojai, kuriam pritaikyta ekonominė sankcija už nedeklaruotą arba be leidimo išgautą valstybinių gamtos išteklių kiekį, išlieka pareiga sumokėti mokestį už valstybinius gamtos išteklius. Tai gali suponuoti situaciją, kad geranoriškas mokesčio sumokėjimas iki patikrinimo faktiškai nelengvina subjekto finansinės padėties lyginant su sankcijos taikymu, o tai prieštarauja mokesčių administravimo logikai, kitų mokesčių įstatymų, pvz., Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo (toliau – MAĮ) 139 str. nustatytai praktikai.

3. nenustatyta mokesčių ginčų dėl mokesčio už valstybinius gamtos išteklius ikiteisminio nagrinėjimo tvarka, kuri užtikrintų mokesčių mokėtojams galimybę iki kreipimosi į teismą ginti savo teises specializuotoje institucijoje, taikant greitą ir paprastą ginčų nagrinėjimo procedūrą. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – VMI prie FM) ir teritorinių valstybinių mokesčių inspekcijų, Aplinkos ministerijos ar jos įgaliotų institucijų veiksmai arba neveikimas taikant MUVGIĮ gali būti skundžiami tik pagal Lietuvos Respublikos Administracinių bylų teisenos įstatymą. Siekiant užtikrinti vieningą visų AAD administruojamų aplinkosauginių mokesčių ginčų greito ir paprasto nagrinėjimo tvarkos teisinį reguliavimą, pagal analogiją su mokesčio už aplinkos teršimą ginčų nagrinėjimo tvarka, būtina sudaryti sąlygas mokesčio už gamtos išteklius mokėtojams ginti savo teises MGK.

4. MUVGIĮ struktūra ir turinys neatitinka teisinės technikos reikalavimų⁴, taip pat teisėkūros aiškumo⁵ ir sistemiškumo principų⁶. MUVGIĮ nustatyta „*gamtos išteklių išgavimo (naudojimo)*“ sąvoka nesuderinta su kitų susijusių teisės aktų reglamentavimu, kuriame vartojamas tik žodis „*naudojimas*“. Kitos MUVGIĮ apibrėžtos sąvokos („*medžiojamųjų gyvūnų ištekliai*“, „*medžioklės plotai*“, „*naudingosios iškaskenos*“) įtvirtintos specialiuosiuose įstatymuose, todėl yra perteklinės. MUVGIĮ 5 straipsnio nuostata, kad valstybiniais gamtos ištekliams išgauti reikalingas AAĮ nustatyta tvarka išduotas leidimas, yra netiksli, nes AAĮ apima tik bendruosius gamtos išteklių naudojimo ir aplinkosauginius reikalavimus, o Lietuvos Respublikos žemės gelmių įstatymas yra pagrindinis įstatymas, reglamentuojantis žemės gelmių išteklių naudojimą. MUVGIĮ 6 straipsnyje prie mokesčio tarifų nustatymo ir jų indeksavimo tvarkos nustatyta sankcijų skyrimo tvarka, o 8 straipsnyje – kontrolės tvarka. Toks teisinio reglamentavimo nuoseklumas neatitinka praktinės ir loginės proceso sekos, kurią turėtų sudaryti mokesčio apskaičiavimas, deklaravimas ir mokėjimas, po to sekanti AAD kontrolė ir galiausiai – ekonominių sankcijų skyrimas, nustačius MUVGIĮ reikalavimų pažeidimus.

5. MUVGIĮ nustatyta išimtis, pagal kurią mokesčio objektu nelaikomi angliavandeniliai ir durpės, naudojamos gydymo įstaigose. Kadangi angliavandenilių išteklių mokestis reglamentuotas Lietuvos Respublikos angliavandenilių išteklių mokesčio įstatymu, MUVGIĮ 4 str. 1 p. įtvirtinta išimtis dėl angliavandenilių yra perteklinė ir sukuria teisinį neaiškumą. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo 28 str. įtvirtintu teisiniu reguliavimu, mokestis už valstybinius gamtos išteklius yra

⁴ Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2013 m. gruodžio 23 d. įsakymu Nr. 1R-298 „Dėl Teisės aktų projektų rengimo rekomendacijų patvirtinimo“ patvirtintų Teisės aktų projektų rengimo rekomendacijų 11 punktu „vienne įstatyme apibrėžta sąvoka neturi būti apibrėžiama kituose įstatymuose“.

⁵ Vadovaujantis Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 6 punktu aiškus reiškia, kad „teisės aktuose nustatytas teisinis reguliavimas turi būti logiškas, nuoseklus, glaustas, suprantamas, tikslus, aiškus ir nedviprasmiškas“.

⁶ Vadovaujantis Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 7 punktu sistemiškumas reiškia, kad „teisės normos turi derėti tarpusavyje <...>“.

aplinkos apsaugos ekonominė priemonė. MUVGIĮ įtvirtintas atleidimas nuo mokesčio už valstybinius gamtos išteklius mokėjimo už gydymo įstaigose naudojamas durpes (toliau – išimtis) neatitinka mokesčio paskirties, kadangi lengvatą sveikatos ir sveikatinimo sektoriui sukurianti išimtis nepagrįstai mokesčio prievolę sieja su vartojimo tikslu, o ne su paėmimo iš gamtos faktu. Mokestis privalo būti mokamas už faktinį valstybinių gamtos išteklių kiekį, kurį išteklių naudotojas išgavo per mokestinį laikotarpį. Aplinkosaugos mokesčių tikslas yra ne tik surinkti lėšas į valstybės biudžetą – šiais mokesčiais palaikomi žaliosios ekonomikos principai, skatinama tausoti aplinką, mažinti taršą, saugoti biologinę įvairovę ir kraštovaizdį. Šiuo metu nustatyta išimtis, kai dalis durpių naudotojų yra atleisti nuo mokesčio mokėjimo, sąlygoja nepagrįstą mokesčio objekto diferenciaciją ir mažina aplinkos apsaugai nustatytos ekonominės priemonės efektyvumą. Gavybos poveikis aplinkai nepriklauso nuo durpių naudojimo tikslo, todėl toks reglamentavimas iškreipia lygiateisiškumo, mokesčių sistemos skaidrumo ir teisingumo principus. Atsisakant minėtų išimčių, būtų užtikrintas sistemiškas, aiškus ir nedviprasmiškas reglamentavimas bei nuoseklus mokesčio taikymas, skatinantis atsakingą ir efektyvų išteklių naudojimą.

6. MUVGIĮ 1 priede nenustatyti mokesčio už naudingąsias iškasenas tarifai priemoliui, priemoliui, nors Latvijoje tokios naudingosios iškasenos naudojamos, apmokestintos ir rinkoje joms yra paklausa.

7. MAĮ 12 str. nustatyta, kad Aplinkos ministerijos ar jos įgaliotos institucijos administruojamų mokesčių įstatymų apibendrintus paaiškinimus, pasikonsultavus su visuomene, teikia ir skelbia Aplinkos ministerija, o Lietuvos Respublikos Žemės ūkio ministerijos ar jos įgaliotos institucijos administruojamų mokesčių įstatymų apibendrintus paaiškinimus, pasikonsultavus su visuomene, teikia ir skelbia Žemės ūkio ministerija. Vis dėlto pagal įprastą praktiką Aplinkos ministerija ir Žemės ūkio ministerija atlieka politikos formavimo atitinkamoje srityje funkcijas, o aplinkosauginius mokesčius už valstybinius gamtos išteklius ir (ar) aplinkos teršimą administruoja aplinkos ar žemės ūkio ministro įgaliotos institucijos. Atsižvelgiant į kitų mokesčių (pvz., pridėtinės vertės mokesčio, gyventojų pajamų mokesčio, įmonių pelno mokesčio ar kt. VMI prie FM administruojamų mokesčių) pasiteisinusią praktiką, pagal kurią apibendrintus paaiškinimus teikia ne Finansų ministerija, o mokesčių administratorius (VMI prie FM), ši modelį tikslinga pritaikyti aplinkosauginiams mokesčiams. Todėl turi būti atitinkamai patikslinti MAĮ, MUVGIĮ ir Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas (toliau – MUATĮ).

Įvertinus aukščiau įvardintas priežastis ir įgyvendinant siekiamą tikslą, keliami šie uždaviniai:

1. Patikslinti MUVGIĮ tikslo formuluotę.

MUVGIĮ projektu tikslinama įstatymo tikslo formuluotė, joje numatant savivaldybių išlaidas ir išplečiant lėšų skyrimo pagrindą. Pakeitimas grindžiamas tuo, kad išteklių naudojimo sukeltas neigiamas poveikis aplinkai nebūtinai apsiriboja tik valstybės finansuojamomis išteklių išsaugojimo ar tyrimo priemonėmis, todėl savivaldybės turi turėti teisinį pagrindą gauti finansavimą patiriamoms išlaidoms kompensuoti. Taip MUVGIĮ 2 str. įtvirtintas šio įstatymo tikslas bus suderintas su MUVGIĮ 11 str. nuostatomis ir atitiks faktinį mokesčio už valstybinius gamtos išteklius proporcingą įskaitymo mechanizmą, jo panaudojimo paskirtį.

2. Patikslinti mokesčio už valstybinius gamtos išteklius mokėjimo ir su juo susijusių ekonominių sankcijų skyrimo tvarką.

MAĮ nustato pagrindines sąvokas ir taisykles, kurių būtina laikytis vykdant mokesčių įstatymus, taip pat pagrindinius apmokestinimo mokesčiais teisinio reguliavimo principus. Pagal MAĮ 138 str. mokesčių įstatymų pažeidimu yra laikomas neteisėtas asmenų elgesys, kuriuo yra pažeidžiami mokesčių

įstatymų reikalavimai, o vadovaujantis MAĮ 139 str. jeigu mokesčių mokėtojas neapskaičiavo nedeklaruojamo ar nedeklaravo deklaruojamo mokesčio arba neteisėtai pritaikė mažesnį mokesčio tarifą ir dėl šių priežasčių mokėtiną mokestį neteisėtai sumažino, mokesčių mokėtojui priskaičiuojama trūkstama mokesčio suma ir skiriama bauda.

Remiantis šia analogija, MUVGIĮ projekte numatoma aiškiai nustatyti, kad ekonominės sankcijos skyrimas už mokestinių prievolių nesilaikymą (pvz., išteklių nedeklaravimą ar neteisėtą išteklių naudojimą) neatleidžia mokesčių mokėtojo nuo pareigos sumokėti patį mokestį. Sankcija šiuo atveju taikoma kaip papildoma poveikio priemonė už MUVGIĮ nustatytų įsipareigojimų nevykdymą ar nesąžiningą jų atlikimą.

Šie pakeitimai užtikrins aiškią praktiką ir proporcingą atsakomybės mechanizmą. Subjektai privalės mokėti mokesčius ir sankcijas, atitinkančias nesąžiningo valstybinių gamtos išteklių naudojimo mastą bei teisėtumą. Toks reguliavimas skatins savanorišką mokesčių mokėjimą, nes aiškiai nurodoma, kad ekonominė sankcija nesumažina pačių mokestinių įsipareigojimų. Kartu bus užtikrintas taupus ir efektyvus valstybinių gamtos išteklių naudojimas, siekiant MUVGIĮ nustatyto tikslo.

MUVGIĮ projektu taip pat siūloma perkelti nuostatas dėl ekonominių sankcijų skyrimo iš 6 straipsnio į 8 straipsnį, po kontrolės procedūrų reglamentavimo. Taip bus patikslinta MUVGIĮ struktūra, užtikrintas teisės aktu nustatyto teisinio reguliavimo nuoseklumas ir nustatyta logiška nuostatų seka atitinkanti praktikoje vykstantį procesą.

3. Išplėsti mokestinių ginčų kategorijai priskirtinų ginčų apimtį ir įtraukti ginčus dėl skundžiamų AAD sprendimų susijusių su mokesčiu už valstybinius išteklius.

MUVGIĮ projekte siūloma įtraukti ginčus dėl mokesčio už valstybinius gamtos išteklius į MGK nagrinėjamų bylų sąrašą. Tai leis mažinti administracinių teismų krūvį ir užtikrins specializuotą ginčų sprendimą dėl mokesčių, susijusių su gamtos ištekliais. Tokia praktika mokesčio už valstybinius gamtos išteklius mokėtojams leis greičiau pasiekti teisinį aiškumą ir planuoti finansus. Teisminiai ginčai Lietuvoje gali trukti kelerius metus, o MGK privalo išnagrinėti skundą per griežtai nustatytus terminus (sprendimas priimamas per 60 dienų nuo skundo ir ginčo medžiagos gavimo MGK). Priešingai nei kreipiantis į teismą, mokesčių mokėtojas kreipdamasis į MGK papildomų išlaidų nepatirs, nes pagal taikomą praktiką dėl mokestinio ginčo nagrinėjimo kreipiantis į MGK nereikia mokėti žyminio ar kito mokesčio. Kiekvienas asmuo skundą, teikiamą MGK, gali surašyti pats bei atstovauti sau be atstovo. Pažymėtina, kad mokesčių mokėtojas, jei MGK sprendimas jo netenkina, nepraras teisės kreiptis į teismą (ginčus siūloma privaloma ikiteismine tvarka nagrinėti MGK *mutatis mutandis* MAĮ nustatyta tvarka), todėl MUVGIĮ projektu siūlomi pakeitimai užtikrins papildomą galimybę išspręsti ginčą mažesnėmis sąnaudomis ir greičiau.

2021 m. išplėtus MGK nagrinėjamų mokestinių ginčų sritį, kai MGK pradėjo nagrinėti ginčus dėl AAD administruojamo mokesčio už aplinkos teršimą, 2021-2024 m. MGK nagrinėti: 2021 m. – 9 ginčai, 2022 m. – 9 ginčai, 2023 m. – 8 ginčai, 2024 m. – 17 ginčų. Visų ginčų metu AAD paskaičiuoti mokesčiai už nuslėptą taršą buvo mažinami. Iš minėtų atvejų tik 2022 m. buvo 2 atvejai, kai Komisijos sprendimai buvo apskūsti tolimesniam nagrinėjimui teisme. Visi kiti Komisijos sprendimai 2021, 2023-2024 m. laikotarpiu nebuvo toliau skundžiami teismui, todėl galima teigti, kad Komisijos ginčų nagrinėjimo išsamumas, aplinkybių vertinimas ir Komisijos priimami sprendimai mokesčių mokėtojams tinka.

Pagal šiuo metu galiojantį reglamentavimą ginčams dėl Aplinkos ministerijos reguliavimo sričiai priskirto mokesčio už valstybinius gamtos išteklius ikiteisminė mokestinių ginčų nagrinėjimo tvarka nėra taikoma. Ginčai kyla dėl MUVGIĮ nuostatų taikymo, administraciniams teismams yra skundžiamas

vykdomasis dokumentas – Sprendimas dėl patikrinimo akto tvirtinimo, kuriuo yra tvirtinama patikrinimo aktu mokesčių mokėtojai paskaičiuota ekonominė sankcija. Mokesčių mokėtojai ginčija ekonominės sankcijos teisingumą bei proporcingumą padaryto pažeidimo mastui ir prašo įvertinti tai, kad nebuvo tyčios. Per 2021-2024 m. Sprendimai dėl patikrinimo akto tvirtinimo administraciniais teismams buvo apskūsti: 2021 m. – iš 122, apskūsti 43 (35 proc.), 2022 m. – iš 19, apskūsti 8 (42 proc.), 2023 m. – iš 5, apskūstas 1 (20 proc.), 2024 m. – iš 27, apskūsti 9 (33 proc.). Šiuos ginčus privaloma ikiteismine tvarka nukreipus nagrinėti MGK, sumažėtų našta AAD - nereikėtų ruošti atsiliepimų į skundus. Pagal dabar nusistovėjusį tvarkos modelį MGK yra tik perduodamas mokesčio mokėtojo skundas kartu su visa atlikto patikrinimo medžiaga, o visos su ginču susijusios aplinkybės nagrinėjamos posėdžių metu. AAD nekiltų finansinė našta bylinėjimosi išlaidoms padengti. AAD atstovų, dalyvaujančių ginčo nagrinėjime, skaičius nemažėtų ir išliktų toks pats, kaip ir šiuo metu ginčus nagrinėjant administraciniuose teismuose. Tačiau pažymėtina, kad sumažėjus naštai AAD veikla būtų optimizuota ir išteklių nukreipti kitoms pagal kompetenciją vykdomoms funkcijoms (pvz., prevencinė veikla, aplinkosauginių mokesčių įstatymų komentarų rengimas, tikslinimas). Nustačius AAD administruojamų aplinkosauginių mokesčių vieningą ginčų nagrinėjimo tvarką toks teisinis reguliavimas neklaidins mokesčių mokėtojų ir užtikrins galimybę mokesčių mokėtojams gauti greitą ir paprastą specialios srities žiniomis paremtą teisinį situacijos įvertinimą. Siekiant sistemiškumo reikalinga suderinti MUVGIĮ ir MUATĮ ginčų nagrinėjimo tvarkos nuostatas.

4. Stiprinti prevencinę veiklą.

Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos valstybinės priežiūros įstatymo 3 straipsnyje nustatyta, kad aplinkos apsaugos valstybinę priežiūrą atliekanti institucija ir aplinkos apsaugos valstybinės priežiūros pareigūnas turi siekti užkirsti kelią aplinkos apsaugą ir gamtos išteklių naudojimą reglamentuojančių teisės aktų pažeidimams, siekti išvengti neigiamo poveikio aplinkai, o valstybinė aplinkos apsaugos priežiūra grindžiama Lietuvos Respublikos Viešojo administravimo įstatyme įtvirtintais viešojo administravimo ir ūkio subjektų veiklos priežiūros principais. Ūkio subjektų veiklos priežiūros metodinės pagalbos teikimo principas reiškia, kad ūkio subjektų veiklos priežiūrą atliekantys subjektai bendradarbiauja su ūkio subjektais, teikia vienodas ir neprieštaringas konsultacijas ūkio subjektams priežiūrą atliekančio subjekto kompetencijos klausimais, įgyvendina kitas prevencinio pobūdžio priemones, padedančias ūkio subjektams laikytis teisės aktų reikalavimų. Siekiant stiprinti prevencinę veiklą ir užtikrinti metodinės pagalbos teikimo principo įgyvendinimą siūloma MUVGIĮ įtvirtinti nuostatas dėl konsultacijų ir nustatyti, kad komentarus ir paaiškinimus rengs faktinę kontrolę vykdanči institucija – AAD, kuri turi tam reikalingų specifinių ekspertinių žinių. Tai užtikrins, kad teisės aktai būtų taikomi vienodai ir nuosekliai, taip padedant mokesčių mokėtojams geriau suprasti mokesčių teisinį reguliavimą ir mažinant teisinę riziką, užkirsti kelią gamtos išteklių naudojimą reglamentuojančių teisės aktų pažeidimams ir didinti pasitikėjimą valstybine aplinkos apsaugos priežiūra. Pažymėtina, kad kitų mokesčių atveju vadovaujantis MAĮ 12 str. 1 d. apibendrintus mokesčio paaiškinimus rengia ne Finansų ministerija, o mokesčių administravimo funkciją vykdanči VMI prie FM.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad kartu taip siekiama užtikrinti, kad viešojo administravimo subjektai savo veikloje vadovautųsi Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 3 str. 13 punkte įtvirtintu vieno langelio principu, reiškiančiu, kad asmeniui informacija suteikiama, prašymas ar skundas priimamas ir atsakymas į juos pateikiamas vienoje darbo vietoje.

5. Atsisakyti išimčių, nustatant mokesčio objektą.

Aplinkos apsaugos įstatymo 28 str. nustatyta, kad „*ekologiniai ir ekonominiai valstybės interesai derinami taikant įstatymuose bei kituose teisės aktuose įtvirtintą ekonominį aplinkos apsaugos mechanizmą*“. Mokestis už valstybinius gamtos išteklius yra viena iš šių ekonominių priemonių, tiesiogiai siejama su neatsinaujinančio išteklių paėmimo faktu bei tokios gavybos poveikiu aplinkai, todėl, kai gavybos poveikis aplinkai nepriklauso nuo vėlesnio išteklių panaudojimo paskirties, mokesčio taikymas neturėtų būti diferencijuojamas pagal galutinį vartojimo tikslą. Vadovaujantis principu „teršėjas moka“, aplinkai daromos žalos kaštus turi dengti už ją atsakingas subjektas, o taikant principą „gavėjas moka“ – naudą gaunantys subjektai. Šiuo metu nustatyta mokestinė išimtis durpėms, naudojamoms gydymo įstaigose, neužtikrina principų „gavėjas moka“ ir „teršėjas moka“ įgyvendinimo ir prieštarauja MUVGIJ tikslui ekonominėmis priemonėmis skatinti naudotojus taupiai ir efektyviai naudoti išteklius. Be to, dabartinė tvarka sąlygoja nepagrįstą mokesčio objekto diferenciaciją ir riziką, kad durpės, kurioms taikoma išimtis, bus panaudotos kitais nei gydymo tikslais, bet už jas nebus deklaruotas ir sumokėtas mokestis. Taikoma išimtis iškreipia mokesčių sistemos skaidrumą, teisingumą ir yra nesuderinama su bendrąja ES aplinkosaugos politikos kryptimi ir tarptautinėmis (pvz., Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos, toliau – EBPO) rekomendacijomis laipsniškai atsisakyti aplinkai žalingų subsidijų (Lietuva ataskaitose nuo 2007 m. EBPO teikia duomenis, kad taiko aplinkai žalingą subsidiją – atleidimą nuo mokesčio už durpes, naudojamas gydymo įstaigose).

Durpynų eksploatacija, nepriklausomai nuo išgautų durpių panaudojimo paskirties, daro reikšmingą poveikį ekosistemoms, klimatui, hidrologiniam režimui ir biologinei įvairovei. Durpynai yra viena efektyviausių anglies kaupimo sistemų, o bet kokia jų gavyba, nepriklausomai nuo panaudojimo paskirties, sukelia tiesiogines šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ypač CO₂) emisijas dėl organinės medžiagos mineralizacijos. Šis procesas taip pat negrįžtamai suardo natūralų hidrologinį režimą, dėl ko prarandamos esminės ekosistemų savybės: durpynai nustoja veikti kaip natūralūs filtrai, užtikrinantys vandens valymą ir sulaikantys teršalus, todėl tiesiogiai padidėja vandens telkinių tarša. Kartu su nusausinimu vyksta biologinės įvairovės degradacija, nes naikinamos retos buveinės ir specifinės rūšys, kurioms išlikti būtina drėgna aplinka. Valstybė patiria žalą per prarastą anglies sekvestraciją (saugojimą), sutrikdytą vandens balansą ir bioįvairovės nykimą. Nusausintų durpynų sukeliamą žalą aplinkai pinigine verte siekia tūkstančius eurų (pvz., pagal Lietuvoje 2025 m. išgautą durpių gydymo tikslams kiekį apskaičiuota ŠESD emisija yra palyginti nedidelė – apie 0,87 kt CO₂ ekvivalentų, tačiau šių ŠESD emisijų orientacinė pinigine vertė, apskaičiuota pagal 2025 m. apyvartinių taršos leidimų kainą, siekia apie 65 tūkst. Eur per metus). Todėl būtina užtikrinti racionalų durpių išteklių naudojimą, tuo tarpu neapmokestinta durpių gavyba silpnina ekonominį signalą taupiai ir efektyviai naudoti durpių išteklius ir netiesiogiai skatina didesnę taršą bei emisijas, kurių kaštus per klimato kaitos švelninimo, ekosistemų atkūrimo ir vandens telkinių valymo priemones vėliau turi padengti valstybė.

Gydymo, reabilitacijos ir sveikatinimo paslaugoms, kuriose naudojami durpių ištekliai, gydymo ir reabilitacijos įstaigose yra nustatoma kaina. Oficialiose sanatorių ir reabilitacijos įstaigų interneto svetainėse skelbiama, kad asmenims, kuriems nėra skirtas Valstybinės ligonių kasos finansavimas medicininei reabilitacijai, siūlomos komercinės sanatorinio gydymo, sveikatinimo ar reabilitacijos programos. Tai rodo, kad durpių ištekliai, kaip valstybės turtas, naudojami ne tik PSDF lėšomis finansuojamoms paslaugoms teikti, bet ir komercinėje ekonominėje veikloje. Atsižvelgiant į tai, mokesčio už valstybinius gamtos išteklius išimtis durpėms, naudojamoms gydymo įstaigose, sudaro nevienodas sąlygas, palyginti su kitais durpių išteklių naudotojais, kurie už išgaunamus durpių išteklius moka mokestį.

Kitoms paskirtims durpes išgaunantys subjektai mokėdami mokesį internalizuoja išorinį gavybos poveikį, įskaitant taršą, ekosistemų degradaciją ir kitą su neatsinaujinančio ištekliaus paėmimu susijusį poveikį aplinkai. Tuo tarpu galiojanti išimtis lemia, kad analogišką poveikį aplinkai sukelianti durpių gydymo tikslams gavyba nėra apmokestinama, todėl su šio ištekliaus naudojimu susijusi aplinkosauginė našta nepagrįstai perkeliama valstybei ir visai visuomenei, o ekonominėje veikloje išteklių naudojantis subjektas nuo šių kaštų padengimo atleidžiamas.

Vertinant socialiniu aspektu, svarbu, kad panaikinus išimtį poveikis durpes gydymo ir reabilitacijos procedūroms naudojančiam sektoriui nebus reikšmingas: pagal metinį paslaugų mastą mokesčio (apie 4900 Eur per metus) dalis vienos procedūros savikainoje būtų nereikšminga (pvz., darant prielaidą, kad per metus atliekama apie 300 000 procedūrų, mokesčio dalis vienai procedūrai nesiektų 0,02 Eur), todėl fiskalinis poveikis gydymo ir reabilitacijos paslaugų kainodarai, tokių paslaugų prieinamumui, o kartu ir sveikatos sektoriui bus minimalus.

Atkreiptinas dėmesys, kad pagrindinis mokesčio už valstybinius gamtos išteklius tikslas yra ne lėšų surinkimas, o elgsenos keitimas ir racionalaus durpių naudojimo skatinimas. Todėl net ir įvertinus, kad dėl šiuo metu nustatytos mokesčio už valstybinius gamtos išteklius išimties valstybė ir savivaldybės kasmet negauna palyginti nedidelės sumos (apie 4900 Eur per metus), Lietuvos geologijos tarnybos prie Aplinkos ministerijos duomenimis leidimai vykdyti durpių gavybą gydymo tikslais išduoti tik 6 telkiniams, kuriems bus nustatyta prievolė mokėti mokesį už išgaunamą durpių kiekį, atsižvelgiant į poveikį aplinkai tokios išimties atsisakyti reikalinga MUVGIĮ tikslui pasiekti. Ypač įvertinus galimas piktnaudžiavimo rizikas (pvz., lengvatines durpes naudojant ne gydymo tikslais, kai tokios durpės gali patekti į kuro ar žemės ūkio rinkas), kadangi jų valdymui papildomų alternatyvių priemonių (pvz., papildomų atsekamumo sistemų) reglamentavimas ir jų administravimas būtų neproporcingas valstybės resursų naudojimas. Todėl pasiūlymas panaikinti mokesčio išimtį durpėms, naudojamoms gydymo įstaigose, yra proporcingas ir sistemiškai pagrįstas. Jį įtvirtinus bus panaikinta nepagrįsta teisinė diferenciacija, užtikrinta, kad Lietuva laikytųsi bendrų ES ir tarptautinių tendencijų, efektyviai reguliuotų visų durpių naudojimą ir nuosekliai įgyvendintų principus „gavėjas moka“ ir „teršėjas moka“.

Kartu projektu siūloma tikslinti nuostatą dėl išimties angliavandenilių ištekliams. Kadangi jų apmokestinimo tvarką nustato specialusis Angliavandenilių išteklių mokesčio įstatymas, dabartinė išimtis MUVGIĮ yra perteklinė ir gali klaidinti mokesčių mokėtojus.

Panaikinus perteklines nuostatas ir išimtį, vertinamą kaip aplinkai žalinga subsidija, bus užtikrintas mokesčių sistemos skaidrumas, teisingumas, sistemiškumas, nuoseklus principų „gavėjas moka“ ir „teršėjas moka“ įgyvendinimas bei tarptautinių įsipareigojimų vykdymas, kartu bus užtikrinta visų durpių gavėjų vienoda priežiūra ir eliminuota piktnaudžiavimo rizika.

6. Patikslinti pagrindines MUVGIĮ sąvokas ar atsisakyti perteklinių, taip pat patikslinti nuostatas dėl leidimo išgauti valstybinius gamtos išteklius ir įgaliojimų suteikimo įgaliotoms institucijoms.

Viena sąvoka valstybės teisinėje sistemoje privalo turėti identišką turinį. Siekiant sukurti bendrą, nuoseklia, darnią ir veiksmingą teisės sistemą, užtikrinti Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymu nustatytus aiškumo ir sistemiškumo principus ir išvengti skirtingo tos pačios sąvokos interpretavimo MUVGIĮ projektu siūloma atsisakyti naudingųjų išteklių, medžiojamųjų gyvūnų išteklių ir medžioklės plotų apibrėžimų, atsižvelgiant į tai, kad jie nustatyti specialiuosiuose įstatymuose (pvz., Žemės gelmių įstatymas ir / ar Lietuvos Respublikos Medžioklės įstatymas). Sąvokų dubliavimas skirtinguose įstatymuose yra perteklinis reguliavimas ir sukuria prielaidas teisinėms klaidoms ateityje.

(pvz., atliekant pakeitimus). Atsižvelgiant į tai, kad sąvokos apibrėžtos specialiuosiuose įstatymuose, kaip pagrindiniuose susijusių sritį reguliuojančiuose teisės aktuose, pakanka pateikti nuorodą, kad įstatyme vartojamos sąvokos suprantamos taip, kaip apibrėžiamos kitame (-uose) nurodytame (-uose) įstatyme (-uose). Taip pat šiuo metu nustatyta „gamtos išteklių išgavimo (naudojimo)“ sąvoka patikslinama į „gamtos išteklių naudojimą“, atsižvelgiant į tai, kad žodis „naudojimas“ vartojamas kitų susijusių specialiųjų įstatymų teisiniame reglamentavime (pvz., Žemės gelmių įstatyme nustatytas „žemės gelmių išteklių ir žemės gelmių ertmių naudojimas“, Lietuvos Respublikos vandens įstatyme nustatyta – „vandens telkinių ir (arba) jų vandens naudojimo valstybinis reguliavimas“, Lietuvos Respublikos Medžioklės įstatyme – „leidimo naudoti medžiojamųjų gyvūnų išteklius medžioklės plotų vienetu išdavimas“). Taip pat apibrėžiama MUVGIĮ pavadinime ir tekste vartojama „*valstybinių gamtos išteklių*“ sąvoka, ją nustatant, kaip valstybinės reikšmės ir kitus valstybei nuosavybės teise priklausančius gamtos išteklius (sąvoka „*gamtos ištekliai*“ įtvirtinta Aplinkos apsaugos įstatyme).

Atsižvelgiant į tai, kad AAĮ apima tik bendruosius gamtos išteklių naudojimo ir aplinkosauginius reikalavimus, MUVGIĮ projektu bus nustatyta, kad mokesčio mokėtojai yra fiziniai ir juridiniai asmenys, išgaunantys MUVGIĮ apmokestinamus valstybinius gamtos išteklius, kuriems išgauti reikalingas leidimas išduotas vadovaujantis tvarka nustatyta Žemės gelmių įstatyme, kaip pagrindiniame įstatyme reglamentuojančiame žemės gelmių išteklių naudojimą.

Aplinkos ministerija formuoja aplinkos apsaugos politiką, tačiau mokesčio už aplinkos teršimą ir mokesčio už valstybinius gamtos išteklius administravimo funkcijos yra deleguotos Aplinkos apsaugos departamentui prie Aplinkos ministerijos. Žemės ūkio ministerija formuoja žemės ūkio politiką, tačiau mokesčio už aplinkos teršimą iš žemės ūkio veiklai naudojamų ne keliais judančių mechanizmų administravimo funkcijos yra deleguotos valstybės įmonei Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centrui. Siekiant užtikrinti aiškų atsakomybių pasidalijimą tarp politikos formavimo ir jos įgyvendinimo, Įstatymų projektais nustatoma, kad mokesčių administravimo funkcijas vykdo aplinkos ministro ar žemės ūkio ministro įgaliotos institucijos ir atitinkamai bus patikslinti MAĮ 12 ir 16 straipsniai, MUATĮ 10 ir 11 straipsniai. Siekiant teisėkūros ekonomiškumo ir vengiant perteklinio dvipakopio funkcijų pavedimo reguliavimo, atliekami redakcinio pobūdžio MUATĮ 6, 7 ir 11 straipsnių nuostatų, susijusių su funkcijų pavedimu patikslinimai. Patikslinimais suteiktų funkcijų apimtis ir turinys iš esmės nekeičiami, išlaikant esamą reglamentavimą ir pasiteisinusią taikymo praktiką.

Pašalinus perteklinį reguliavimą ir netikslumus bus užtikrintas sisteminis suderinamumas, teisėkūros ekonomiškumas.

7. Papildyti MUVGIĮ 1 priede nurodytų naudingųjų iškasenų, kurios yra mokesčio objektas, sąrašą.

MUVGIĮ 1 priede naudingųjų iškasenų sąrašą numatoma papildyti priemoliu, priesmėliu ir taip užtikrinti, kad visi Lietuvos Respublikos teritorijoje naudojami gamtos ištekliai, kuriuos galima naudoti gamyboje ar kitoms reikmėm būtų įtraukti į mokesčių už valstybinius gamtos išteklius sistemą, atsižvelgiant į tai, kad tokiems ištekliams kaip priesmėlis, priemolis rinkoje paklausa yra (pvz., Latvijoje nustatyta kaina už priemolį (latviškai Smilts-māla maisījums) 1,51 EUR/t + PVM)⁷.

⁷ https://www.lukoss.lv/lv/products/1051/Sand-clay_mixture

Pažymėtina, kad Latvijos Gamtos išteklių mokesčio įstatyme (lat.: Dabas resursu nodokļa likums) yra reglamentuotos naudingosios iškasenos – smėlingas priemolis, molingas smėlis (vert.), kurios atitinka Lietuvoje įvardintoms nuoguloms priemoliui ir priesmėliui, už jų gavybą nustatytas mokesčio tarifas.

Pagal Lietuvos kvartero geologinį žemėlapį daugiau negu 50 procentų paviršinių nuogulų, esančių po dirvožemiu, sudaro priemolis ir priesmėlis, kurios pagal esantį teisinį (ne geologinį) reglamentavimą traktuotinos kaip gruntas.

Pagal Geologijos terminų žodyną:

Priemolis – glacialinės mišrios sudėties nuogulos, sudarytos iš 10–30 procentų molio ($<0,005$ mm), aleurito ir smėlio grūdelių, dažniausiai su žvirgždo, gargždo ir riedulių priemaiša.

Priesmėlis – glacialinės mišrios sudėties nuogulos, turinčios iki 10 procentų molio ($<0,005$ mm), aleurito ir smėlio grūdelių, dažniausiai su žvirgždo, gargždo ir riedulių priemaiša.

Priemolis ir priesmėlis, priklausomai nuo jų mineralinės sudėties, gali būti naudojamas iškasoms ar įgriuvoms, tarp jų ir karstinėms, užpilti, statybų aikštelėms išlyginti, kelių sankasoms, izoliaciniams sluoksniams suformuoti (pavyzdžiui, sąvartynuose), damboms. Priesmėlis dar gali būti naudojamas kaip teršalų sorbentas ar trąša. Atskiros sudėties priemolį, kaip molio pakaitalą, galima naudoti net keramikinių daiktų (pavyzdžiui, plytelių) gamybai.

Žemės gelmių įstatymo 2 str. nustatyta, kad naudingosios iškasenos – žemės gelmėse esančios gamtinės medžiagos, kurias galima naudoti gamyboje ar kitoms reikmėms, tai angliavandeniliai, metalų rūdos, nemetalinės naudingosios iškasenos ir vertingieji mineralai; gruntas – birios arba rišlios uolienos, kurios pagal savo sudėtį ir savybes nepriskiriamos nė prie vienos iš naudingųjų iškasenų.

Todėl, priesmėlio ir priemolio nuogulos atitinka pagrindinį Žemės gelmių įstatyme nustatytos naudingosios iškasenos apibrėžimą, nes jas galima naudoti gamyboje ar kitoms reikmėms, tikslinga joms, kaip naudingajai iškasenai, nustatyti mokesť šiuo įstatymu.

Įtvirtintos MUVGIĮ projekto nuostatos bus taikoma tik naujiems detaliam išžvalgytiems ir Lietuvos geologijos tarnyboje aprobuotiems priemolio ir (ar) priesmėlio išteklių telkiniams. Šiuo metu detaliam išžvalgytų priemolio ar priesmėlio telkinių nėra, nes tokios naudingosios iškasenos neklasifikuojamos ir nėra Žemės gelmių registro objektas. Esamų (naudojamų ar nenaudojamų) naudingųjų iškasenų telkinių naudotojams gavybos sąlygos nesikeis, nebent, baigę leidimu suteiktame kasybos sklype naudoti išteklius, norės plėsti kasybos sklypo ribas (tokiu atveju turės gauti naują leidimą), tada, po papildomų privalomų geologinių tyrimų bus nustatoma ar be kitų naudingųjų iškasenų, telkinyje yra ir priemolio/priesmėlio išteklių.

MUVGIĮ 1 priede nurodytas baigtinis sąrašas naudingųjų iškasenų, kurioms nustatyti mokesčio tarifai, 2 priede nustatytas grunto tarifas.

Šiuo metu MUVGIĮ nustatyto mokesčio už gruntą neatsisakoma. Gruntas bus suprantamas ir toliau apskaitomas kaip naudingųjų iškasenų kasybos sklype susidaręs naudingasis išteklius – perteklinis dangos gruntas, išplovos, susidariusios ruošiant produkciją ir (ar) bergždas (jo kiekis deklaruojamas kaip Mokesčio už valstybinius gamtos išteklius įstatymo 2 priede nurodytas gruntas).

Atsižvelgdami į tai, kad priemolis, priesmėlis turi ekonominę vertę, tačiau mažesnę nei smėlio ar žvyro (kurio tarifas yra 0,42 Eur/m³ pagal MUVGIĮ), siūlome nustatyti šiems ištekliams, taip pat ir gruntui, 0,30 Eur/m³ tarifą, kad būtų užtikrintas teisingas ir aplinkosaugos požiūriu subalansuotas naudojamo grunto, su kuriuo kartu panaudojamos ir šiuo metu neapmokestintos priemolio, priesmėlio naudingosios iškasenos, tvarkymas. Nustačius vienodą tarifą tiek gruntui, tiek priesmėlio, priemolio naudingosioms

iškasenoms, siekiama užtikrinti skaidrią ir aiškią mokesčio už valstybinius gamtos išteklius administravimo tvarką (ypač aktualu pereinamuoju laikotarpiu), atsižvelgiant į panašią jų ekonominę vertę. Tačiau kartu siūloma papildyti naudingųjų iškasenų sąrašą priesmėliu, priemoliu, kad būtų galimybė teisėtai naudoti ir realizuoti visas ekonominę vertę turinčias Lietuvos Respublikoje naudojamas naudingąsias iškasenas. Tai leis ūkio subjektams efektyviai panaudoti (pvz., parduoti) perteklinį gruntą, kuris negalės būti laikomas priesmėliu, priemoliu, tačiau kartu pateikti rinkai priesmėlio, priemolio naudingąsias iškasenas, kurioms yra paklausa ir kurios gali būti panaudotos gamyboje ar kitoms reikmėms. Taip bus užtikrintas tvarus, efektyvus ir taupus išteklių naudojimas bei valstybės ekonominis efektyvumas.

8. Išdėstyti MUVGIĮ nauja redakcija.

Siūlomais pakeitimais keičiama daugiau kaip pusė MUVGIĮ straipsnių, todėl visas teisės aktas dėstomas nauja redakcija, vadovaujantis Teisėkūros pagrindų įstatymo 14 straipsnio 3 dalimi. Esamo teisinio reguliavimo pasiteisinusios nuostatos, kurios nekelia rizikų ar praktinių taikymo problemų nekeičiamos ir perkeliamos iš aktualios MUVGIĮ redakcijos, atliekant tik redakcinio pobūdžio patikslinimus (MUVGIĮ paskirtis, mokesčio už valstybinius gamtos išteklius baziniai tarifai, jų nustatymas, indeksavimo tvarka, mokesčio apskaičiavimo, deklaravimo ir mokėjimo, jo kontrolės, sumokėjimo, išieškojimo ir grąžinimo tvarka, konkrečios ekonominės piniginės sankcijos apskaičiavimo tvarka, tokiai sankcijai nustatyti taikomos asmens atsakomybė lengvinančios ir sunkinančios aplinkybės, taisyklės, detaliau nurodyta šio aiškinamojo rašto 3 punkte).

2. Įstatymų projektų iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymų projektų iniciatorius ir rengėjas – Aplinkos ministerija.

Įstatymų projektus parengė Aplinkos ministerijos Taršos prevencijos politikos grupės patarėja Kristina Nesteckienė (tel. +370 669 33257, el.p.: kristina.nesteckiene@am.lt), patarėjas Vaidas Jusis (tel. +370 698 15052, el.p.: vaidas.jusis@am.lt), grupės vadovas Vitalijus Auglys (tel. +370 686 46087, el.p.: vitalijus.auglys@am.lt); Gyvūnijos išteklių valdymo politikos grupės vyresnysis patarėjas, vykdomasis grupės vadovo funkcijas Vilmantas Graičiūnas (tel. +37064668017, el.p.: vilmantas.graiciunas@am.lt).

3. Kaip šiuo metu yra teisiškai reglamentuojami Įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai

Šiuo metu galiojančio MUVGIĮ 1 str. nustatyta paskirtis – MUVGIĮ „*nustato valstybinių gamtos išteklių, kurie pagal šį įstatymą yra mokesčio objektas, apmokestinimo mokesčiu už valstybinius gamtos išteklius ir ginčų nagrinėjimo tvarką.*“ MUVGIĮ 1 str. teisinio reguliavimo keitimo poreikis nenustatytas, nes galiojanti MUVGIĮ nuostata aiškiai apibrėžia įstatymo reguliavimo dalyką ir užtikrina jo taikymo apimtį.

MUVGIĮ 2 str. nustatytas „*tikslas – ekonominėmis priemonėmis skatinti gamtos išteklių naudotojus taupiai ir efektyviai naudoti valstybinius gamtos išteklius, kompensuoti gamtos išteklių tyrimo ir priemonių jų kiekiui bei kokybei išsaugoti valstybines išlaidas.*“ Vadovaujantis MUVGIĮ 11 str. mokestis įskaitomas į valstybės biudžetą ir savivaldybių, kurių teritorijoje išgaunami valstybiniai gamtos ištekliai, biudžetus ir naudojamas Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiajai programai finansuoti.

MUVGIĮ 3 str. nustatytos sąvokos: „*1. Gamtos išteklių išgavimas (naudojimas) – medžiojimas, naudingųjų iškasenų kasimas ar gamtos išteklių paėmimas iš aplinkos kitokiu būdu.*“

2. *Medžiojamųjų gyvūnų ištekliai – laukiniai gyvūnai, kurie Medžioklės Lietuvos Respublikos teritorijoje taisyklėse yra priskirti medžiojamiesiems.*

3. *Medžioklės plotai – žemės, miškų ir vandens telkinių plotai, kuriuose Medžioklės įstatymo nustatyta tvarka gali būti medžiojama.*

4. *Naudingosios iškasenos – žemės gelmėse esančios gamtinės mineralinės medžiagos, kurios tinkamos naudoti gamyboje ar kitoms reikmėms.“ Sąvoka „valstybiniai gamtos ištekliai“ esamam reguliavime nėra apibrėžta.*

Aplinkos apsaugos įstatymo 1 str. 3 p. įtvirtinta sąvoka „*gamtos ištekliai – gyvosios ar negyvosios gamtos elementai (augalija, gyvūnija, įskaitant ir buveines, vanduo, žemė (jos paviršius ir gelmės), kuriuos žmogus naudoja arba gali naudoti savo reikmėms*“.

Vadovaujantis Žemės gelmių išteklių įstatymo 3 str. „*naudingosios iškasenos – gamtinės mineralinės medžiagos, esančios žemės gelmėse, kurias galima naudoti materialinėje gamyboje ar kitoms reikmėms: nemetalinės naudingosios iškasenos, metalų rūdos, vertingieji mineralai, angliavandeniliai*“; „*žemės gelmių išteklių ir ertmių naudojimas – tai naudingųjų iškasenų, požeminio vandens paėmimas, žemės gelmių šiluminės energijos, natūralių ir dirbtinių žemės gelmių ertmių naudojimas (išskyrus kasimą statyboms, upių ir uostų farvaterio gilinimą)*“.

Vadovaujantis Medžioklės įstatymo 2 str. „*medžiojimas – laukinės gyvūnijos išteklių naudojimo rūšis, kai siekiama panaudoti laisvėje gyvenančių medžiojamųjų gyvūnų išteklius šiuos gyvūnus sekant, tykojant, persekiojant, šaudant arba gaudant*“; „*medžiojamieji gyvūnai – laukiniai gyvūnai, kurie Medžioklės Lietuvos Respublikos teritorijoje taisyklėse yra priskirti medžiojamiesiems dėl visuomeniniais ir asmeniniais tikslais grindžiamos vertės ir atsižvelgiant į šalies medžioklės kultūros tradicijas. Medžiojamieji gyvūnai yra ribotos civilinės apyvartos objektai*“; „*medžioklės plotai – žemės, miškų ir vandens telkinių plotai, kuriuose šio Medžioklės įstatymo nustatyta tvarka gali būti medžiojama*“.

Valstybinių gamtos išteklių naudojimo leidimų ar registracijos tvarką nustatančių įstatymų teisinio reglamentavimo tekste vartojamas ne žodis „išgavimas“, o „naudojimas“: Žemės gelmių įstatyme nustatyta žemės gelmių išteklių ir žemės gelmių ertmių naudojimo tvarka, Lietuvos Respublikos vandens įstatyme nustatytas vandens telkinių ir (arba) jų vandens naudojimo valstybinis reguliavimas, Lietuvos Respublikos Medžioklės įstatyme – leidimo naudoti medžiojamųjų gyvūnų išteklius medžioklės plotų vienetu išdavimas.

MUVGIĮ 4 str. nustatyta, kad mokesčio už valstybinius gamtos išteklius objektas yra valstybiniai gamtos ištekliai nurodyti MUVGIĮ 1 – 3 prieduose. Šio straipsnio 1 p. nuostatoje įtvirtintos išimtys, kokios naudingosios iškasenos nelaikomos mokesčio už valstybinius gamtos išteklius objektu, atitinkamai „*naudingosios iškasenos, nurodytos šio įstatymo 1 priede, išskyrus angliavandenilius ir durpes, naudojamas gydymo įstaigose*“. Angliavandenilių išteklių apmokestinimo tvarką nustato Angliavandenilių išteklių mokesčio įstatymas. MUVGIĮ nenustato teisinio reguliavimo valstybiniais gamtos ištekliams (pvz. miškai, žuvų ar kt. ištekliai), kurie nėra MUVGIĮ mokesčio objektas, kadangi jų teisinis reguliavimas nustatytas specialiuosiuose įstatymuose (pvz., Lietuvos Respublikos miškų įstatymas, Lietuvos Respublikos mėgėjų žvejybos įstatymas ir kt.). Gydymo tikslams naudojamų durpių teisinis reguliavimas aiškiai neapibrėžtas – teisės aktuose nenustatyti šių išteklių priskyrimo gydomiesiems tikslams kriterijai ir nesukurta jų tikslinio panaudojimo gydymo įstaigose atsekamumo bei kontrolės sistema.

MUVGIĮ 5 str. nustatyta, kas yra mokesčio mokėtojai: „*1. Mokesčio už valstybinius gamtos išteklius, išskyrus mokesčių už medžiojamųjų gyvūnų išteklius, mokėtojai yra fiziniai ir juridiniai asmenys,*

išgaunantys šiuo įstatymu apmokestinamus valstybinius gamtos išteklius, kuriems išgauti reikalingas Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo, kitų teisės aktų nustatyta tvarka išduotas leidimas, arba privalantys būti įregistruoti paviršinį vandenį naudojančių asmenų registracijos sąraše Lietuvos Respublikos vandens įstatymo nustatyta tvarka ir išgaunantys 100 m³ ar daugiau vandens per parą iš vieno paviršinio vandens telkinio ar praleidžiantys tokį kiekį paviršinio vandens per hidrotechninius statinius ir naudojantys jį hidroenergijai išgauti hidroelektrinėse.

2. Mokesčio už medžiojamųjų gyvūnų išteklius mokėtojai yra fiziniai ir juridiniai asmenys, turintys leidimą naudoti medžiojamųjų gyvūnų išteklius medžioklės plotų vienetą pagal Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymą, išskyrus biologinio profilio mokslo ir mokymo įstaigas, vykdančias laukinės gyvūnijos, jos gyvenamosios aplinkos ir medžioklės mokslinius tyrimus.,,

Vadovaujantis AAĮ 2 str. AAĮ „reguliuoja visuomeninius santykius aplinkosaugos srityje, nustato pagrindines juridinių ir fizinių asmenų teises ir pareigas išsaugant Lietuvai būdingą biologinę įvairovę, ekologines sistemas bei kraštovaizdį, užtikrinant sveiką ir švarią aplinką, racionalų gamtos išteklių naudojimą Lietuvos Respublikoje, jos teritoriniuose vandenyse, kontinentiniame šelfe ir ekonominėje zonoje, atsakomybę, ekonomines sankcijas ir poveikio priemones už juridinių asmenų padarytus aplinkos apsaugą ir gamtos išteklių naudojimą reglamentuojančių teisės aktų pažeidimus siekiant veiksmingos šių pažeidimų prevencijos ir nuostatas dėl bylų dėl ekonominių sankcijų skyrimo teisenos. Šio įstatymo pagrindu priimami kiti gamtos išteklių naudojimą bei aplinkos apsaugą reglamentuojantys įstatymai ir kiti teisės aktai.“ Vadovaujantis Žemės gelmių įstatymo 1 str. 1 d. Žemės gelmių įstatymas „nustato Lietuvos Respublikos žemės gelmių valdymo, tyrimo, naudojimo, apsaugos ir žemės gelmių duomenų valdymo teisinius pagrindus“, o jo IV skirsnyje nustatyta leidimo naudoti žemės gelmių išteklius tvarka. Vadovaujantis Vandens įstatymo 1 str. 1 d. Vandens įstatymas „reglamentuoja visuomeninius santykius, atsirandančius naudojant, valdant ir saugant Lietuvos Respublikos teritorijoje esančius paviršinius ir požeminius vandens telkinius ir juose esantį vandenį.“, o jo III skyriuje nustatytas vandens telkinių ir (arba) jų vandens naudojimo valstybinis reguliavimas. Šiuo metu nustatytame MUVGIĮ 5 str. 1 d. teisiniame reguliavime nurodytas pagrindas, pagal kurį mokesčio už valstybinius gamtos išteklius mokėtojams atsiranda pareiga turėti leidimą naudoti valstybinius gamtos išteklius – Aplinkos apsaugos įstatymas, tačiau Aplinkos apsaugos įstatymas nustato tik bendruosius valstybinių gamtos išteklių naudojimo ir aplinkosaugos reikalavimus, o pareiga turėti leidimą nustatyta Žemės gelmių įstatyme ir kituose gamtos išteklių naudojimą reglamentuojančiuose teisės aktuose.

Medžioklės įstatymo 1 str. nustatyta, kad šio įstatymo paskirtis „nustatyti visuomeninius santykius, susijusius su Lietuvos Respublikos teritorijoje esančios medžiojamosios gyvūnijos apsauga ir jos racionalių naudojimu.“, jo 10 str. nustatyta leidimo naudoti medžiojamųjų gyvūnų išteklius medžioklės plotų vienetą išdavimo tvarka, todėl nėra pagrindo keisti MUVGIĮ 5 str. 2 d. teisinio reguliavimo turinį – į MUVGIĮ projektą nuostata perkelta iš galiojančios MUVGIĮ redakcijos.

MUVGIĮ 6 str. nustatytas mokesčio tarifų nustatymas ir jų indeksavimas, ekonominių sankcijų skyrimas: „1. Mokesčio už valstybinius gamtos išteklius tarifai nustatyti šio įstatymo 1, 2 ir 3 prieduose.

2. Už nedeklaruotą ar deklaruotą mažesnę, negu išgautas, gamtos išteklių kiekį ir (ar) be leidimo išgautą gamtos išteklių kiekį taikoma ekonominė sankcija. Ji apskaičiuojama šio įstatymo 1, 2 ir 3 prieduose nustatytus tarifus dauginant iš koeficiento (nuo 2 iki 10). Ekonominės sankcijos koeficiento dydį, vadovaudamasi teisingumo ir protingumo kriterijais, taip pat šiame straipsnyje nurodytomis atsakomybės lengvinančiomis ir (ar) sunkinančiomis aplinkybėmis ir taisyklėmis, nustato Lietuvos Respublikos aplinkos

ministerijos įgaliotos institucijos vadovo sudaryta komisija (toliau – Komisija). Komisijos sudarymo tvarką nustato aplinkos ministras.

3. Asmens atsakomybę lengvinančiomis aplinkybėmis laikoma tai, kad:

- 1) gamtos ištekliai išgauti turint teisę juos išgauti toje vietoje;
- 2) išgauti ištekliai panaudoti viešajam vandeniui tiekti;
- 3) pagal turimą leidimą išgautus išteklius asmuo deklaravo mokestinio patikrinimo metu;
- 4) asmuo iki patikrinimo pradžios pateikė deklaraciją apie be leidimo išgautus gamtos išteklius;
- 5) asmuo pats pranešė apie padarytą pažeidimą iki patikrinimo pradžios;
- 6) asmuo pripažino pažeidimą ir bendradarbiavo su patikrinimą atlikusiu pareigūnu (toliau – pareigūnas), patikrinimo metu sudarė sąlygas pareigūnui atlikti patikrinimą, tirti pažeidimą, pateikė prašomą informaciją, padėjo išaiškinti šį pažeidimą;
- 7) kitos svarbios aplinkybės, kurias Komisija pripažįsta lengvinančiomis aplinkybėmis.

4. Asmens atsakomybę sunkinančiomis aplinkybėmis laikoma tai, kad:

- 1) gamtos ištekliai išgauti pažeidžiant Lietuvos Respublikos specialiuųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo nuostatas;
- 2) padaryta žala tretiesiems asmenims;
- 3) gamtos ištekliai išgauti žemės, kurios valdymo teisės asmuo neturi, sklype;
- 4) pažeidimas padarytas pakartotinai; šiuo atveju taikomas Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 68 straipsnio 1 dalyje nurodytas laikotarpis;
- 5) išgaunant gamtos išteklius, padaryta žala aplinkai ar pabloginta likusių gamtos išteklių būklė;
- 6) mokesčio mokėtojas nevykdo ar netinkamai vykdo pareigas tvarkyti apskaitą, saugoti apskaitos ar kitus dokumentus ir dėl to negalima apskaičiuoti mokėtinų mokesčių įprastine tvarka;
- 7) mokesčių mokėtojas pareigūno nurodytu laiku nepateikia pareigūnui tikrinti reikiamų dokumentų, pateikia netinkamus dokumentus ar neteisingus duomenis.

5. Konkretų ekonominės sankcijos dydį Komisija motyvuotai nustato atsižvelgdama į šias taisykles:

- 1) ekonominės sankcijos koeficientas skaičiuojamas nuo jo vidurkio, kuris apskaičiuojamas minimalų ir maksimalų koeficientą sudedant ir gautą rezultatą padalijant pusiau;
- 2) nustatant konkretų ekonominės sankcijos koeficientą, vertinamos šiame straipsnyje nustatytos atsakomybę lengvinančios ir sunkinančios aplinkybės;
- 3) nustatčius, kad yra atsakomybę lengvinančių aplinkybių ir nėra sunkinančių aplinkybių, asmeniui nustatomas ekonominės sankcijos koeficientas, nesiekiantis jo vidurkio;
- 4) nustatčius, kad yra atsakomybę sunkinančių aplinkybių ir nėra lengvinančių aplinkybių, asmeniui nustatomas ekonominės sankcijos koeficientas, viršijantis jo vidurkį;
- 5) kai yra atsakomybę lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių, asmeniui ekonominės sankcijos koeficientas nustatomas atsižvelgiant į jų kiekį ir reikšmingumą.

6. Patikrinimo metu vertinamos iki patikrinimo pradžios mokesčio mokėtojo pateiktos mokesčio už valstybinius gamtos išteklius deklaracijos.

7. Šio įstatymo 1 ir 2 prieduose nustatyti tarifai mokesčio mokėtojo indeksuojami pagal Valstybės duomenų agentūros apskaičiuojamą ir Oficialiosios statistikos portale skelbiamą mokestinių metų vartotojų kainų indeksą. Vartotojų kainų indeksas nustatomas palyginus mokestinių metų gruodžio mėnesio kainas su 2014 metų gruodžio mėnesio kainomis.

8. Šio įstatymo 3 priede nustatyti tarifai mokesčio mokėtojo indeksuojami pagal Valstybės duomenų agentūros skelbiamą mokesčių metų vartotojų kainų indeksą. Kainų indeksas nustatomas palyginus mokesčių metų gruodžio mėnesio kainas su 2005 metų gruodžio mėnesio kainomis.

9. Indeksavimo koeficientas, kurį taikant indeksuojami mokesčio už valstybinius gamtos išteklius tarifai, nustatomas vartotojų kainų indeksą dalijant iš šimto.

10. Indeksuoti mokesčio už valstybinius gamtos išteklius tarifai įsigalioja nuo mokesčių metų, kurių mokestis deklaruojamas, pradžios.“ MUVGIĮ 6 str. nustatyta šiuo metu galiojanti mokesčio tarifų indeksavimo tvarka užtikrina, kad mokesčio už valstybinius gamtos išteklius tarifai būtų koreguojami atsižvelgiant į vartotojų kainų indeksą (kainų pokyčius), siekiant išlaikyti jų realiąją vertę. Todėl atitinkamą teisinį reguliavimą keisti netikslinga, išskyrus MUVGIĮ 6 str. 9 d., kurį reikalinga patikslinti pagal analogiją MUATĮ 9 str. 7 d.: „<...> vartotojų kainų indeksą dalijant iš šimto. Jeigu apskaičiuoto vartotojų kainų indekso reikšmė yra mažesnė už 100, mokesčio už aplinkos teršimą tarifai indeksuojami taikant indeksavimo koeficientą, lygų 1.“ Toks patikslinimas leis užtikrinti teisinį sistemiškumą ir tvarų bazinių mokesčio tarifų vertės išlaikymą.

Šiuo metu galiojančiame reglamentavime ekonominių sankcijų skyrimo tvarka nustatyta MUVGIĮ 6 str. prieš kontrolės tvarkos teisinį reguliavimą nustatytą MUVGIĮ 8 str., tai neatitinka faktinio kontrolės procedūrų nuoseklumo. Todėl siekiant nuoseklesnės įstatymo struktūros ekonominių sankcijų skyrimo tvarka turi būti nustatyta po kontrolės tvarkos.

MUVGIĮ 8 str. nustatyta mokesčio už valstybinius gamtos išteklius kontrolės tvarka: „1. Teritorinės valstybinės mokesčių inspekcijos pagal mokesčio už valstybinius gamtos išteklius mokėtojų pateiktas deklaracijas ir Aplinkos ministerijos ar jų įgaliotų institucijų tikrinimo dokumentus kontroliuoja, ar laiku sumokamas mokestis, išieško nesumokėtą mokestį ir su juo susijusias sumas.

2. Aplinkos ministerijos įgaliota institucija kontroliuoja, ar teisingai apskaičiuojamas ir deklaruojamas mokestis už valstybinius gamtos išteklius.

3. Aplinkos ministerijos įgaliota institucija atlieka mokesčio už valstybinius gamtos išteklius apskaičiavimo ir deklaravimo teisingumo patikrinimą savo nustatyta tvarka, vadovaudamasi šio įstatymo nuostatomis.

4. Valstybinė mokesčių inspekcija prie Finansų ministerijos ir teritorinės valstybinės mokesčių inspekcijos, taip pat Aplinkos ministerija ar jos įgaliotos institucijos keičiasi mokesčiui už valstybinius gamtos išteklius administruoti reikalinga informacija. Keitimosi mokesčio už valstybinius gamtos išteklius informacija tvarką nustato Aplinkos ministerija, suderinusi su Valstybine mokesčių inspekcija prie Finansų ministerijos.“

Nuo 2023 m. sausio 1 d. galiojančių MUVGIĮ 6 str. 3, 4, 5 ir 6 d. (atitinkamai asmens atsakomybę lengvinančios aplinkybės, asmens atsakomybę sunkinančios aplinkybės, konkretaus ekonominės sankcijos dydžio nustatymo taisyklės ir nuostata, kad patikrinimo metu vertinamos iki patikrinimo pradžios mokesčio mokėtojo pateiktos mokesčio už valstybinius gamtos išteklius deklaracijos) teisinis reglamentavimas, taip pat MUVGIĮ 8 str. nustatyta mokesčio už valstybinius gamtos išteklius kontrolės tvarka nekėlė praktinio taikymo problemų, todėl šio teisinio reguliavimo turinį ar dalyką keisti netikslinga. Tačiau MUVGIĮ 6 str. 2 d. aiškiai neįtvirtinta, kad pritaikius ekonominę sankciją, už nedeklaruotą, deklaruotą mažesnę negu išgautas arba be leidimo išgautą gamtos išteklių kiekį, mokesčio mokėtoju lieta prievolė sumokėti nuslėptą (nedeklaruotą) mokestį už valstybinius gamtos išteklius.

MUVGIĮ 7 str. nustatyta mokesčio apskaičiavimo, deklaravimo ir mokėjimo tvarka: „1. Mokesčio už valstybinius gamtos išteklius mokestinis laikotarpis yra kalendoriniai metai.

2. Mokesčio už valstybinius gamtos išteklius, išskyrus mokestį už medžiojamųjų gyvūnų išteklius, mokėtojai, mokestinio laikotarpio mokesčio deklaracijoje taikydami indeksuotą šio įstatymo 1 ar 2 prieduose nustatytą tarifą, apskaičiuoja ir moka mokestį už visą per tą mokestinį laikotarpį išgautą gamtos išteklių kiekį.

3. Mokesčio už medžiojamųjų gyvūnų išteklius mokėtojai, mokestinio laikotarpio mokesčio deklaracijoje taikydami indeksuotą šio įstatymo 3 priede nustatytą mokesčio už medžiojamųjų gyvūnų išteklius tarifą pagal medžioklės plotų kategorijas, apskaičiuoja ir moka mokestį už per mokestinį laikotarpį mokesčio mokėtojui suteiktą (leistą) naudoti atitinkamos kategorijos medžioklės plotų dydį.

4. Mokesčio mokėtojai, pasibaigus mokestiniam laikotarpiui, privalo užpildyti mokesčio už valstybinius gamtos išteklius deklaracijas ir jas pateikti tai teritorinei valstybinei mokesčių inspekcijai, kurios veiklos teritorijoje jie yra arba privalo būti įregistruoti mokesčio mokėtojais, ir sumokėti mokestį už valstybinius gamtos išteklius iki antro kalendorinio mėnesio, einančio po mokestinio laikotarpio, už kurį mokestis mokamas, 15 dienos.

5. Mokesčio už valstybinius gamtos išteklius deklaracijos formą, jos pildymo ir pateikimo tvarką nustato Aplinkos ministerija kartu su Valstybine mokesčių inspekcija prie Finansų ministerijos.“ MUVGIĮ 7 str. teisinis reguliavimas praktikoje pasiteisinęs ir nėra poreikio jį keisti – detaliau pagrįsta šio aiškinamojo rašto 16 punkte.

MUVGIĮ 9 str. nustatyta, kad „Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos ir teritorinių valstybinių mokesčių inspekcijų, Aplinkos ministerijos ar jos įgaliotų institucijų veiksmas arba neveikimas taikant šį įstatymą gali būti skundžiami pagal Administracinių bylų teisenos įstatymą, jeigu nenustatyta kitaip.“ Iki 2021 m., vadovaujantis MAĮ 151 str., MGK ikiteismine tvarka nagrinėjo mokestinius ginčus tarp mokesčių mokėtojo ir centrinio mokesčių administratoriaus dėl mokesčių administruojamų VMI prie FM ir Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (pridėtinės vertės, pelno, gyventojų pajamų mokesčių, akcizų, maitų ir kt.). Nuo 2021 m., vadovaujantis MUATĮ 11 str. 5 d., nagrinėjamų mokestinių ginčų sritis išsiplėtė – privaloma ikiteismine tvarka pradėti nagrinėti ginčai dėl AAD administruojamo mokesčio už aplinkos teršimą. Tokia tvarka pasiteisino, tačiau šiuo metu galiojančiame MUVGIĮ 9 str. įtvirtintame reglamentavime mokestinių ginčų, dėl mokesčio už valstybinius gamtos išteklius, ikiteisminė nagrinėjimo tvarka nenustatyta ir netaikoma.

MUVGIĮ 10 str. nustatyta mokesčio sumokėjimo, išieškojimo ir grąžinimo tvarka: „1. Nesumokėtas mokestis už valstybinius gamtos išteklius sumokamas arba išieškomas, delspinigiai skaičiuojami Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo nustatyta tvarka.

2. Permokėta mokesčio už valstybinius gamtos išteklius suma Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo nustatyta tvarka grąžinama (įskaitoma).“ MUVGIĮ 10 straipsnio nuostatų, reglamentuojančių mokesčio už valstybinius gamtos išteklius mokesčio sumokėjimo, išieškojimo ir grąžinimo taikymo praktikoje problemų nenustatyta, todėl netikslinga keisti jų teisinio reguliavimo turinį.

MUVGIĮ 11 str. nustatyta mokesčio įskaitymo tvarka: „1. Mokestis už valstybinius gamtos išteklius, išskyrus mokestį už medžiojamųjų gyvūnų išteklius, įskaitomas: 80 procentų – į valstybės biudžetą, 20 procentų – į savivaldybės, kurios teritorijoje išgaunami gamtos ištekliai, biudžetą ir naudojamas Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiajai programai finansuoti.

2. Mokestis už medžiojamųjų gyvūnų išteklius įskaitomas: 50 procentų – į valstybės biudžetą, 50 procentų – į savivaldybės, kurios teritorijoje išgaunami medžiojamųjų gyvūnų ištekliai, biudžetą ir teisės aktų nustatyta tvarka naudojamas Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiajai programai finansuoti.

3. Ekonominė sankcija už valstybinius gamtos išteklius įskaitoma: 90 procentų – į valstybės biudžetą, 10 procentų – į savivaldybės, kurios teritorijoje išgaunami gamtos ištekliai, biudžetą ir naudojama Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiajai programai finansuoti.

4. Šio straipsnio 1, 2 ir 3 dalyse nurodytos savivaldybių biudžetų lėšos naudojamos Lietuvos Respublikos Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos įstatyme nustatytiems tikslams įgyvendinti.“ MUVGIĮ 11 str. Įstatymų projektais keisti nesiūloma, detaliau pagrįsta šio aiškinamojo rašto 16 punkte.

MUVGIĮ 1 – 3 prieduose nustatyti MUVGIĮ apmokestinamų valstybinių gamtos išteklių, kurie yra mokesčio objektas, sąrašai ir mokesčio už valstybinius gamtos išteklius baziniai tarifai. MUVGIĮ 1 priede nustatyti tarifai mokesčiui už 13 rūšių naudingąsias iškasenas (anhidritas, dolomitas, durpės, gintaras (iki 40 mm, daugiau kaip 40 mm), klintis, kreidos mergelis, molis (devono periodo, triaso periodo kitas), opoka, sapropelis, smėlis moliui liesinti, smėlis stiklui gaminti, smėlis silikatiniams dirbiniams, kitas smėlis, žvyras) apskaičiuoti, o priesmėlis, priemolis į šį sąrašą neįtraukti. MUVGIĮ 2 priede nustatyti tarifai mokesčiui už vandens ir grunto išteklius (gruntui nustatytas tarifas – 0,26 Eur/m³). MUVGIĮ 3 priede nustatyti tarifai mokesčiui už medžiojamuosius gyvūnus pagal medžioklės plotų kategorijas. Baziniai tarifai už išteklius atitinka jų ekonominę vertę ir artimų rinkų tendencijas (pvz.. už naudingąsias iškasenas nustatyti tarifai artimi ar net aukštesni nei kaimyninėse Estijoje, Latvijoje, Lenkijoje), o jų realios vertės išlaikymą užtikrina MUVGIĮ 6 str. nustatyta indeksavimo tvarka, todėl juos keisti netikslinga.

Pažymėtina, kad šiuo metu galiojančiame MUVGIĮ nenustatyta mokesčių mokėtojų konsultavimo ir mokesčio įstatymo apibendrinto paaiškinimo rengimo tvarka.

Kitą AAD administruojamą mokestį už aplinkos teršimą reglamentuojančio MUATĮ 10 str. nustatyta tik mokesčių mokėtojų konsultavimo tvarka.

Vadovaujantis MAĮ 12 str. 1 d. „Apibendrintus mokesčių įstatymų paaiškinimus, pasikonsultavusi su visuomene, teikia ir skelbia Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos. Aplinkos ministerijos ar jos įgaliotos institucijos, Lietuvos Respublikos muitinės ir Žemės ūkio ministerijos ar jos įgaliotos institucijos administruojamų mokesčių įstatymų apibendrintus paaiškinimus, pasikonsultavę su visuomene, teikia ir skelbia atitinkamai Aplinkos ministerija, Muitinės departamentas prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – Muitinės departamentas) ir Žemės ūkio ministerija.“ Vadovaujantis MAĮ 12 str., Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos finansų ministro 1997 m. liepos 29 d. įsakymu Nr. 110 „Dėl Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos nuostatų patvirtinimo“, 22.9 papunkčiu parengtos ir patvirtintos Apibendrintų mokesčių įstatymų paaiškinimų projektų rengimo, derinimo, konsultavimosi su visuomene ir skelbimo taisyklės, kurios nustato apibendrintų mokesčių įstatymų paaiškinimų projektų rengimo, derinimo, konsultavimosi su visuomene, prieš paskelbiant oficialią VMI prie FM nuomonę mokesčių įstatymų taikymą reglamentuojančiais klausimais, ir Komentarų paskelbimo tvarką. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2020 m. rugsėjo 8 d. įsakymu Nr. 3D-638 „Dėl įgaliojimų suteikimo valstybės įmonei Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centrui“ yra įgaliota valstybės įmonė Žemės ūkio informacijos ir kaimo

verslo centras teikti konsultacijas ir informaciją dėl mokesčio už aplinkos teršimą žemės ūkio veiklai naudojamais ne keliais judančiais mechanizmais klausimais. Aplinkos ministras nepatvirtinęs Apibendrintų mokesčių įstatymų paaiškinimų projektų rengimo, derinimo, konsultavimosi su visuomene ir skelbimo tvarkos.

Šiuo metu MAĮ 16 str. 1 dalyje nustatyta, kad MAĮ 13 str. 6, 7, 8 ir 24 punktuose išvardytus mokesčius (mokestis už valstybinius gamtos išteklius; angliavandenilių išteklių mokestis; mokestis už aplinkos teršimą, atskaitymai nuo pajamų pagal Lietuvos Respublikos miškų įstatymą) administruoja Aplinkos ministerija ar jos įgaliota institucija, o MAĮ 16 str. 2 d. nustatyta kad: *„13 straipsnio 8 punkte nurodytą mokestį administruoja taip pat ir Žemės ūkio ministerija ar jos įgaliota institucija, tačiau tik tiek, kiek pavesta pagal Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymą. Žemės ūkio ministerija patikrina, ar mokestis už aplinkos teršimą iš žemės ūkio veiklai naudojamų ne keliais judančių mechanizmų apskaičiuotas ir sumokėtas teisingai. Konsultacijas mokesčio už aplinkos teršimą iš žemės ūkio veiklai naudojamų ne keliais judančių mechanizmų apskaičiavimo ir sumokėjimo klausimais teikia tik Žemės ūkio ministerijos įgaliota institucija.“*(MAĮ 13 str. 8 p. nustatytas mokestis už aplinkos teršimą). Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos nuostatuose, patvirtintuose Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. rugsėjo 22 d. nutarimu Nr. 1138 „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos nuostatų patvirtinimo“, taip pat Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos nuostatuose, patvirtintuose Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. rugsėjo 15 d. nutarimu Nr. 1120 „Dėl Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos nuostatų patvirtinimo“, neįtvirtinta mokesčių administravimo funkcija. Praktikoje Aplinkos ministerija ir Žemės ūkio ministerija vykdo atitinkamos srities politikos formavimą, o įgyvendinimo funkcijos (pvz., aplinkosauginių mokesčių ar mokesčio už aplinkos teršimą iš žemės ūkio veiklai naudojamų ne keliais judančių mechanizmų administravimas) deleguotos Aplinkos ar Žemės ūkio ministerijai pavaldžioms institucijoms, kurios turi tam tinkamiausią kompetenciją, gebėjimus, sistemas ir žmogiškuosius išteklius. Atitinkamai: Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2021 m. kovo 10 d. įsakymo Nr. D1-143 „Dėl mokesčio už aplinkos teršimą ir nuslėptą taršą apskaičiavimo už 2021 ir vėlesnius metus tvarkos aprašų patvirtinimo“ 2.2 papunkčiu Aplinkos apsaugos departamentas prie Aplinkos ministerijos įgaliotas atlikti mokestinius patikrinimus Aplinkos apsaugos departamento prie Aplinkos ministerijos nustatyta tvarka, vadovaujantis MUATĮ ir MAĮ nuostatomis; Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2023 m. rugpjūčio 4 d. įsakymo Nr. D1-268 „Dėl mokesčio už valstybinius gamtos išteklius ekonominės sankcijos koeficiento dydžio nustatymo komisijos sudarymo tvarkos ir įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos mokesčio už valstybinius gamtos išteklius įstatymą“ 1 punktu Aplinkos apsaugos departamentas prie Aplinkos ministerijos įgaliotas atlikti mokesčio už valstybinius gamtos išteklius mokestinius patikrinimus (atlikti mokesčio už valstybinius gamtos išteklius apskaičiavimo ir deklaravimo teisingumo patikrinimą savo nustatyta tvarka ir kontroliuoti, ar teisingai apskaičiuojamas ir deklaruojamas mokestis už valstybinius gamtos išteklius); MAĮ 9 str. 5 d. 6 p. nustatyta, kad mokesčio už aplinkos teršimą iš žemės ūkio veiklai naudojamų ne keliais judančių mechanizmų apskaičiavimo ir sumokėjimo fakto patikrinimą vykdo valstybės įmonė Žemės ūkio duomenų centras.

MUATĮ 6 str. 1 d. nustatyta, kad *„Mokesčio mokėtojai, įgyvendinantys aplinkos apsaugos priemones, mažinančias teršalų išmetimą į aplinką iš stacionariųjų taršos šaltinių ne mažiau kaip 5 procentais, skaičiuojant nuo faktinio, tačiau ne didesnio už nustatytą didžiausios leidžiamos taršos normatyvą, kiekio, Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka atleidžiami nuo mokesčio už aplinkos teršimą iš stacionariųjų taršos šaltinių už tuos teršalus, kurių kiekis sumažinamas 5 procentais,*

išskyrus atvejus, kai aplinkos apsaugos priemonei įgyvendinti naudojamos valstybės biudžeto lėšos, taip pat kai įgyvendinamos aplinkos apsaugos priemonės, skirtos biokurui naudoti. Atleidimas nuo mokesčio galioja ne ilgiau kaip 3 metus nuo aplinkos apsaugos priemonės įgyvendinimo pradžios. Jeigu aplinkos apsaugos priemonė nustatytu laiku neįgyvendinama arba negaunamas planuotas efektas, mokestis už aplinkos teršimą iš stacionariųjų taršos šaltinių už visą laikotarpį sumokamas arba išieškomas šio įstatymo ir Mokesčių administravimo įstatymo nustatyta tvarka.“, 6 str. 3 d., kad „Mokesčio mokėtojai, kurie patys išveža iš Lietuvos Respublikos teritorijos gaminius ir (ar) pripildytas pakuotes arba kurių gaminius ir (ar) pripildytas pakuotes iš Lietuvos Respublikos teritorijos išveža tretieji asmenys, yra atleidžiami nuo mokesčio už aplinkos teršimą gaminių ir (ar) pakuočių atliekomis už tokį gaminių ir (ar) pripildytų pakuočių kiekį, koks buvo išvežtas iš Lietuvos Respublikos teritorijos per mokestinį laikotarpį, Vyriausybės ar jos įgaliotų institucijų nustatyta tvarka pateikus dokumentus, patvirtinančius išvežtą iš Lietuvos Respublikos teritorijos gaminių ir (ar) pripildytų pakuočių kiekį.“, 6 str. 4 d., „Mokesčio mokėtojai atleidžiami nuo mokesčio už aplinkos teršimą gaminių ir (ar) pakuočių atliekomis už tą gaminių ir (ar) pripildytų pakuočių, išskyrus kombinuotas, plastikines ir polietileno tereftalato (toliau – PET) pakuotes, kiekį, kuris proporcingas įvykdytos gaminių ir (ar) pakuočių atliekų naudojimo ir (ar) perdirbimo užduoties daliai. Mokesčio mokėtojai atleidžiami nuo mokesčio už aplinkos teršimą kombinuotų, plastikinių, PET pakuočių atliekomis už tą pripildytų kombinuotų, plastikinių, PET pakuočių kiekį, kuris buvo perdirbtas. Norėdami pasinaudoti šia mokesčio lengvata, mokesčio mokėtojai Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka turi turėti dokumentus, patvirtinančius gaminių ir (ar) pakuočių atliekų naudojimo ir (ar) perdirbimo užduoties įvykdymą, kombinuotų, plastikinių, PET pakuočių atliekų perdirbimą.“, 7 str. 5 d., kad „Apmokestinamuosius teršalus, išskyrus šio įstatymo 1 ir 2 prieduose nurodytus teršalus, šio įstatymo 1 ir 2 prieduose nustatytoms teršalų grupėms, atsižvelgus į teršalo poveikį aplinkai ir žmonių sveikatai, taip pat į Europos Sąjungos teisės aktuose nustatytas teršalų ribines ar kitas aplinkos užterštumo vertes ir jų normavimo reikalavimus, priskiria Vyriausybė ar jos įgaliotos institucijos.“, o 11 str. 2 d. „Vyriausybės įgaliota institucija šios institucijos nustatyta tvarka vykdo iš stacionariųjų taršos šaltinių išmestų į aplinką teršalų, mobiliųjų taršos šaltinių, išskyrus žemės ūkio veiklai naudojamus ne keliais judančius mechanizmus, sunaudotų Lietuvos Respublikoje degalų, atliktų kilimo ir tūpimo ciklų, sąvartyne šalintų atliekų, Lietuvos Respublikos vidaus rinkai tiekiamų gaminių ir (ar) pakuočių apskaitos ir mokesčio už aplinkos teršimą apskaičiavimo teisingumo kontrolę.“ Siekiant teisinio reguliavimo proporcingumo, teisėkūros ekonomiškumo, MUATĮ projektu tikslinga pakeisti nurodytą įgaliojimus suteikiantį subjektą „Vyriausybė“ į „aplinkos ministras“, atitinkamai pagal analogiją su Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. lapkričio 18 d. nutarimo Nr. 1277 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymą“ 1 ir 2 p., I. Įgalioti Lietuvos Respublikos aplinkos ministeriją:

1.1. nustatyti Mokesčio mokėtojų, įgyvendinančių aplinkos apsaugos priemones, mažinančias teršalų išmetimą į aplinką iš stacionariųjų taršos šaltinių ne mažiau kaip 5 procentais skaičiuojant nuo nustatyto didžiausios leidžiamos taršos normatyvo, atleidimo nuo mokesčio už aplinkos teršimą iš stacionariųjų taršos šaltinių už tuos teršalus, kurių kiekis sumažinamas 5 procentais, tvarką;

1.2. nustatyti Dokumentų, patvirtinančių išvežtą iš Lietuvos Respublikos teritorijos gaminių ir (ar) pripildytų pakuočių kiekį, pateikimo tvarką;

1.3. nustatyti Dokumentų, patvirtinančių gaminių ir (ar) pakuočių atliekų naudojimo ir (ar) perdirbimo užduoties įvykdymą, turėjimo tvarką;

1.4. suderinus su Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija priskirti apmokestinamuosius teršalus Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymu nustatytoms teršalų grupėms. Taip pat priskirti atsiradusius naujus apmokestinamuosius teršalus, išskyrus Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo 1 priede nurodytus teršalus ar teršalų junginius, šiuo įstatymu nustatytoms teršalų grupėms, atsižvelgiant į teršalo poveikį aplinkai ir žmonių sveikatai, taip pat į Europos Sąjungos teisės aktuose nustatytas teršalų ribines ar kitas aplinkos užterštumo vertes ir jų normavimo reikalavimus.

2. Įgalioti Aplinkos apsaugos departamentą prie Aplinkos ministerijos vykdyti Iš stacionariųjų taršos šaltinių išmestų į aplinką teršalų, mobiliųjų taršos šaltinių, išskyrus žemės ūkio veiklai naudojamus ne keliais judančius mechanizmus, sunaudotų Lietuvos Respublikoje degalų, atliktų kilimo ir tūpimo ciklą, sąvartyne šalintų atliekų, Lietuvos Respublikos vidaus rinkai tiekėtų gaminių ir (ar) pakuočių apskaitos ir mokesčio už aplinkos teršimą apskaičiavimo teisingumo kontrolę šios institucijos nustatyta tvarka."

MUATĮ 10 str. 1 d. nustatyta, kad „Konsultacijas ir informaciją mokesčio už aplinkos teršimą apskaičiavimo ir deklaravimo klausimais, išskyrus mokestį už aplinkos teršimą iš žemės ūkio veiklai naudojamų ne keliais judančių mechanizmų, mokesčio mokėtojui teikia Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos įgaliota institucija šios institucijos nustatyta tvarka.“, 10 str. 2 d., kad „Konsultacijas ir informaciją mokesčio už aplinkos teršimą iš žemės ūkio veiklai naudojamų ne keliais judančių mechanizmų apskaičiavimo ir sumokėjimo klausimais mokesčio mokėtojui teikia Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos įgaliota institucija šios institucijos nustatyta tvarka.“, 11 str. 1 d., kad „Mokestinį patikrinimą atlieka Aplinkos ministerijos įgaliota institucija šios institucijos nustatyta tvarka, vadovaudamasi šio įstatymo ir Mokesčių administravimo įstatymo nuostatomis tiek, kiek tai nenumatyta šiame ir kituose įstatymuose.“, ir šio straipsnio 3 d., kad „Valstybinė mokesčių inspekcija ir teritorinės valstybinės mokesčių inspekcijos, taip pat Aplinkos ministerija ar jos įgalios institucijos keičiasi mokesčiui už aplinkos teršimą administruoti reikalinga informacija. Keitimosi mokesčiui už aplinkos teršimą administruoti reikalinga informacija tvarką nustato aplinkos ministras, suderinęs su Valstybinės mokesčių inspekcijos viršininku.“ Siekiant sistemiškumo MUATĮ 10 str. 1 d. ir 11 str. 1, 3d, tekste žodžius „aplinkos ministerijos įgaliota institucija“ patikslinti į „aplinkos ministro įgaliota institucija“, nes Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo Nr. VIII-1183 1, 2, 4, 6, 7, 9, 11, 12 straipsnių ir 3, 7, 8 priedų pakeitimo įstatymo 6 str. keičiamo 9 str. 4 d. tekste įrašyta „aplinkos ministro įgaliota institucija“. Taip pat MUATĮ 10 str. 2 d. ir tekste žodžius „Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos įgaliota institucija“ pakeisti į „žemės ūkio ministro įgaliota institucija“.

MUATĮ 11 str. 5 d. nustatyta, kad „ginčai dėl mokesčio už aplinkos teršimą, su juo susijusių delspinigių ir ekonominių sankcijų apskaičiavimo, deklaravimo ir sumokėjimo privaloma ikiteismine tvarka nagrinėjami Mokestinių ginčų komisijoje prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Mokestinių ginčų komisijos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės sprendimai gali būti skundžiami teismui.“ Siekiant užtikrinti teisinio reguliavimo sistemiškumą, MUATĮ ir MUVGIĮ projektuose siūlomos įtvirtinti mokestinių ginčų nagrinėjimo tvarkos nuostatos yra suderintos tarpusavyje.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Įstatymų projektais tikslinamas šiuo metu nustatytas ir taikomas mokesčio už valstybinius gamtos išteklius administravimo tvarkos teisinis reguliavimas. Sistemiškai peržiūrėjus mokesčio už valstybinius gamtos išteklius esamą reglamentavimą MUVGIĮ projektu siūlomais pakeitimais siekiama užtikrinti jo

suderinamumą su aktualiomis aplinkos apsaugos tendencijomis bei bendrais mokesčių administravimo principais ir pašalinti problemas kylančias MUVGIĮ praktinio taikymo metu.

MUVGIĮ projekto 2 str. dėstomos MUVGIĮ naujos redakcijos 1 str. 2 d. siūloma papildyti MUVGIĮ 2 str. nustatytą šio įstatymo tikslą ir įtvirtinti pagrindą kompensuoti dėl savivaldybių teritorijoje naudojamų gamtos išteklių jų patiriamas aplinkos apsaugos išlaidas. Tai leis MUVGIĮ tikslą suderinti su šio įstatymo 11 str., kuris numato mokesčio lėšų įskaitymą į savivaldybių biudžetus, naudoti jas Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiosioms programoms, pagal kurias gautos lėšos naudojamos konkrečioms vietos lygmens aplinkosaugos priemonėms finansuoti. Tikimasi, kad toks patikslinimas užtikrins skaidresnį lėšų paskirstymo pagrindimą ir stiprins savivaldybių finansinį pajėgumą valdyti išteklių gavybos sukeltus padarinius.

Siekiant užtikrinti sistemiškumą ir aiškumą MUVGIĮ projekto 2 str. dėstomos MUVGIĮ naujos redakcijos 2 str. siūloma patikslinti MUVGIĮ 3 str. nustatytas sąvokas. Gamtos išteklių išgavimo (naudojimo) sąvoka nederu su susijusiu šiuo metu galiojančiu teisiniu reglamentavimu (pvz., pagal Žemės gelmių įstatymą išduodamas leidimas naudoti žemės gelmių išteklius, pagal Vandens įstatymą išduodamas leidimas naudoti vandens išteklius, pagal Medžioklės įstatymą išduodamas leidimas naudoti medžiojamųjų gyvūnų išteklius medžioklės plotų vienetu), todėl MUVGIĮ projektu siūloma įtvirtinti „gamtos išteklių naudojimo“ sąvoką ir atitinkamai vietoje MUVGIĮ aktualioje redakcijoje vartotų žodžių „išgavimas“, „išgauti“, „išgaunantis“ MUVGIĮ projekto tekste pakeisti į žodžius „naudojimas“, „naudoti“, „naudojantis“. Taip pat siūloma apibrėžti MUVGIĮ pavadinime ir tekste vartojamą „valstybinių gamtos išteklių“ sąvoką, o kitų, specialiuosiuose įstatymuose nustatytų, sąvokų atsisakyti, nurodant, kad kitos MUVGIĮ vartojamos sąvokos suprantamos taip, kaip jos apibrėžtos ir vartojamos specialiuosiuose įstatymuose.

MUVGIĮ projekto 2 str. dėstomos MUVGIĮ naujos redakcijos 3 str. siūloma patikslinti mokesčio objekto teisinį reglamentavimą, atsisakant perteklinės nuostatos dėl išimties angliavandeniliams ir teisiškai nepagrįsto atleidimo nuo mokesčio už valstybinius gamtos išteklius mokėjimo už gydymo įstaigose naudojamas durpes.

Pagal galiojančią teisinę reguliavimą, naudojant angliavandenilių išteklius mokestį sumokėti privaloma vadovaujantis Angliavandenilių išteklių mokesčio įstatymu, todėl MUVGIĮ įtvirtinta išimtis, kad angliavandeniliai nėra mokesčio už valstybinius gamtos išteklius mokesčio objektas, bendrai vertinant aplinkosauginių mokesčių teisinę reguliavimą yra prieštaringa ir perteklinė. Tikimasi, kad atsisakius šios nuostatos, angliavandenilių išteklių apmokestinimo tvarka bus aiški, nes bus eliminuota mokesčių mokėtojų klaidinimo rizika.

Mokestis už valstybinius gamtos išteklius yra ekonominė priemonė gamtos išteklių ir aplinkos apsaugai užtikrinti, todėl išimtis durpėms, naudojamoms gydymo įstaigose, teisiškai nepagrįsta. Esant poreikiui ir pagrindui sveikatos paslaugos, kurioms naudojamos durpės, turėtų būti kompensuojamos tiesiogiai per sveikatos paslaugų finansavimą, o ne aplinkosauginius mokesčius. Toks kompensavimo mechanizmas būtų teisingas socialiniu aspektu, nes kompensuojant per Privalomojo sveikatos draudimo fondą lėšos tiesiogiai būtų skiriamos tik tiems, kam tikrai reikia, o šiuo metu išimties sukurta lengvata naudojasi ir komercinės sveikatinimosi paslaugas teikiantys subjektai. Nustačius prievolę mokėti mokestį už valstybinius gamtos išteklius už durpes visiems jų naudotojams, įskaitant naudojančius durpes gydymo įstaigose, bus panaikinta mokesčio už valstybinius gamtos išteklius efektyvumą mažinanti išimtis. Pagal dabartinį teisinį reguliavimą išimtis gali būti taikoma 6 ūkio subjektams, kuriems prognozuojamas

nereikšmingas tiesioginis mokesčio poveikis, kadangi dėl šios lengvatos kasmet į biudžetą nesumokama apie 4900 Eur. Įtvirtinus pakeitimus bus gauta nedidelė fiskalinė nauda, tačiau kartu bus užkirstas kelias manipuliuoti išteklių deklaravimo duomenimis. Tai ypač svarbu, kadangi valstybei nuosavybės teise priklausančių gamtos išteklių apsauga turi būti vykdoma, o specifinės mažos apimties išimties administravimas reikalauja neproporcingų valstybės išteklių. Kartu įtvirtintas pasiūlymas užtikrins tvarų mokesčių už visas neatsinaujinančias naudingąsias iškasenas surinkimą į valstybės ir savivaldybių biudžetus ir garantuos, kad iš valstybinių gamtos išteklių gavėjų bus surenkamos lėšos gavybos poveikį aplinkai švelninti. Tai eliminuos piktnaudžiavimo bei ginčų rizikas ir padės užtikrinti skaidrią, teisingą šių mokesčių administravimo ir priežiūros sistemą, kuria, tikimasi, bus skatinami teigiami elgsenos pokyčiai, prisidedama prie aplinkos gerinimo ir užkertamas kelias didesnėms išlaidoms ateityje.

MUVGIĮ projektu stiprinama prevencinė funkcija, jo 2 str. dėstomos MUVGIĮ naujos redakcijos 7 str. siūloma nustatyti, kad apibendrintus paaiškinimus (komentarų) dėl MUVGIĮ taikymo rengs faktinę kontrolę vykdanči institucija – AAD, kuri turi tam tinkamiausią kompetenciją, praktines žinias ir gebėjimus. Tai užtikrins bendrą metodinę pagalbą ir teisės taikymo praktiką visoje šalyje ir padės mokesčių mokėtojams išvengti klaidų deklaravimo procese.

Nuostatos dėl ekonominių sankcijų skyrimo iš MUVGIĮ aktualios redakcijos 6 str. perkliamos į MUVGIĮ projekto 2 str. dėstomos MUVGIĮ naujos redakcijos 8 str., jas išdėstant po kontrolės procedūrų reglamentavimo, tai leis užtikrinti nuoseklią MUVGIĮ struktūrą, atitinkančią faktinį procesą. 2023 m. sausio 1 d. įsigaliojusios ir šiuo metu aktualios MUVGIĮ 6 str. 2, 3, 4, 5 ir 6 d. nuostatos – reglamentuojančios ekonominės sankcijos apskaičiavimo ir nustatymo taisyklės, sankciją nustatančios komisijos veiklos taisyklės, asmens atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes ir patikrinimo metu vertinamas deklaracijas – veikia sklandžiai, nesukelia praktinių taikymo problemų. Siekiant išlaikyti teisinės aplinkos stabilumą ir proporcingumą, tikslinga jas palikti galioti nepakeistas, todėl MUVGIĮ aktualios redakcijos 6 str. 2, 3, 4, 5 ir 6 d. iš esmės nekeistos nuostatos perkeltos į MUVGIĮ projekto 2 str. dėstomos MUVGIĮ naujos redakcijos 8 str. 5, 6, 7, 8 ir 9 d. Kartu, siekiant užtikrinti, kad aplinkosauginių mokesčių administravimo tvarka neprieštarautų bendrai mokesčių administravimo logikai, MUVGIĮ projektu siūloma aiškiai nurodyti, kad ekonominės sankcijos skyrimas neatleidžia mokesčio mokėtojo nuo pagrindinės prievolės. Atitinkamai MUVGIĮ projekto 2 str. dėstomos MUVGIĮ naujos redakcijos 8 str. 3 ir 4 d. siūloma nustatyti, kad aplinkos ministro įgaliojimai institucijai, nustačius MUVGIĮ pažeidimus (pvz., nedeklaruotą išteklių kiekį ar medžioklės ploto dydį pagal medžioklės ploto kategorijas, be leidimo ar registracijos naudotą išteklių kiekį) ir pritaikius ekonominę sankciją, išlieka pareiga apskaičiuoti nedeklaruotą mokesčio sumą, o mokesčio mokėtojui – prievolė ją sumokėti. Prognozuojama, kad tai skatins savanorišką ir teisingą mokesčių mokėjimą.

Siekiant suvienodinti visų AAD administruojamų aplinkosauginių mokesčių ginčų nagrinėjimo praktiką ir užtikrinti mokesčio už valstybinius gamtos išteklius mokėtojų teisę į paprastesnį ir greitesnį ginčų nagrinėjimo procesą, MUVGIĮ projekto 1 str. ir jo 2 str. dėstomos MUVGIĮ naujos redakcijos 9 str. siūloma įtraukti ginčus dėl mokesčio už valstybinius gamtos išteklius į MGK nagrinėjamų bylų sąrašą. Galiojančioje MUVGIĮ redakcijoje įtvirtintas mokestinių ginčų nagrinėjimo teisinis reguliavimas numato tik teisminį ginčų sprendimo kelią, kuris yra brangus ir laiko atžvilgiu neefektyvus. Sukūrus galimybę ginti teises specializuotoje ikiteisminėje institucijoje, laukiama greitesnio teisinio tikrumo užtikrinimo verslo subjektams, aplinkos apsaugos kontrolės institucijų ir teismų veiklos optimizavimo bei aukštesnės mokestinių sprendimų kokybės. Kadangi mokestinių ginčų nagrinėjimo tvarkos pakeitimais nėra

sunkinama mokesčių mokėtojų padėtis, jiems nereikės esminių įgyvendinamųjų teisės aktų pakeitimų, siūlomais keisti aplinkosauginius mokesčius reglamentuojančiais įstatymais nustatytas mokestinis laikotarpis yra kalendoriniai metai, numatoma, kad MUVGIĮ projekto 1 str. įsigaliojusių 2027 m. sausio 1 d.

MUVGIĮ projektu siūloma papildyti MUVGIĮ 1 priedą – įtraukti priemolį, priesmėlį, taip pat patikslinti 2 priede gruntui nustatytą tarifą, kad už visų šių valstybinių gamtos išteklių naudojimą būtų renkamas mokestis pagal MUVGIĮ projektu siūlomą nustatyti mokesčio tarifą – 0,30 Eur/m³. Pasiūlymas grindžiamas Latvijos, kur renkamas mokestis už tokias naudingąsias iškasenas kaip priesmėlis ir priemolis, patirtimi. Atsižvelgiant į tai, siūloma Lietuvos Respublikos karjeruose panaudojamą priesmėlį, priemolį laikyti naudingosiomis iškasenomis ir už jų naudojimą kiekį rinkti mokestį. Dokumentai, reikalingi tokių naudingųjų išteklių naudojimo leidimui gauti, turės būti rengiami vadovaujantis šiuo metu galiojančia leidimų naudoti žemės gelmių išteklius tvarka, kai bus atitinkamai patikslinti su naudingųjų išteklių klasifikavimo reglamentavimu susiję teisės aktai. Siūlomas 0,30 Eur/m³ mokesčio tarifas priesmėliui, priemoliui pasirinktas kaip ekonominiu ir technologiniu aspektais įvertintas vidurkis tarp esamo grunto tarifo (0,26 Eur/m³) ir smėlio, žvyro tarifo (0,42 Eur/m³). Kadangi priesmėlis, priemolis savo verte yra artimi gruntui (tik nežymiai aukštesnės kokybės) ir karjeruose šiuo metu išgaunami bendru technologiniu srautu, vienodo tarifo nustatymas bei minimalus bazinio grunto tarifo padidėjimas (nuo 0,26 Eur iki 0,30 Eur) padės užtikrinti nuoseklų pereinamąjį laikotarpį rinkos dalyviams ir eliminuos teisinių ginčų riziką ateityje. Tikimasi, kad priėmus MUVGIĮ projektą po 3-4 metų per metus bus surenkama iki 1 mln. Eur didesnė mokesčio už valstybinius gamtos išteklius suma, kuri įskaitoma į valstybės ir savivaldybių biudžetus.

MAĮ projektu siūloma patikslinti MAĮ 12 ir 16 str. nuostatas dėl funkcijų suteikimo ir jas suderinti su pasiteisinusia praktika ir faktiškai vykdomomis funkcijomis. Atitinkamai aplinkosauginių mokesčių (mokestis už aplinkos teršimą, mokestis už valstybinius gamtos išteklius, angliavandenilių išteklių mokestis, atskaitymai nuo pajamų pagal Miškų įstatymą) administravimo funkcijas atlieka aplinkos ministro įgaliota institucija, kiek tai pavesta MUVGIĮ, MUATĮ, Angliavandenilių išteklių mokesčio ir Miškų įstatymais, o mokesčio už aplinkos teršimą iš žemės ūkio veiklai naudojamų ne keliais judančių mechanizmų – žemės ūkio įgaliota institucija, kiek tai pavesta MUATĮ. Praktikoje taikomas ir Įstatymų projektais siūlomas įtvirtinti funkcijų paskirstymo modelis yra pagrįstas, nes būtent aplinkos ministro ar žemės ūkio ministro įgalios institucijos turi atitinkamų aplinkosauginių mokesčių administravimo specifinėms funkcijoms kokybiškai atlikti būtinas kompetencijas, sistemas ir žmogiškuosius išteklius. Siūlomas teisinis reguliavimas padės užtikrinti teisėkūros proporcingumą ir ekonomiškumą, aiškesnį mokesčių administravimo funkcijų pasidalijimą, supaprastins institucijų bendradarbiavimą ir užtikrintas efektyvesnę valstybinę priežiūrą ir tvarų mokesčių surinkimą.

MUATĮ projektas parengtas siekiant užtikrinti teisėkūros sistemiškumą ir suderinti susijusias aplinkosauginių mokesčių teisinio reguliavimo nuostatas. Juo siūloma patikslinti MUATĮ 10 str. ir nustatyti mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo paaiškinimo tvarką. Kartu siūlomi redakcinio pobūdžio patikslinimai: MUATĮ 11 str. tekste žodžius „Aplinkos ministerijos įgaliota institucija“ patikslinti į „aplinkos ministro įgaliota institucija“, o „Žemės ūkio ministerijos įgaliota institucija“ patikslinti į „žemės ūkio ministro įgaliota institucija“. Taip pat, vengiant dvipakopio funkcijų delegavimo ir siekiant teisėkūros ekonomiškumo, MUATĮ projektu siūloma MUATĮ 6, 7 ir 11 str. nuostatose „Vyriausybę“ pakeisti į „aplinkos ministrą“.

Priėmus Įstatymų projektus, tikimasi sukurti aiškų aplinkosauginių mokesčių teisinį reguliavimą, padidinti aplinkosauginių mokesčių efektyvumą, gerinti jų administravimo kokybę, mažinti biurokratiją bei skatinti savanorišką mokesčių mokėjimą. Taip pat numatoma optimizuoti aplinkos apsaugos priežiūros ir teismų veiklą, didinti pasitikėjimą valstybės institucijomis, užtikrinti lygiateisiškumo principo įgyvendinimą tarp visų gamtos išteklių naudotojų, skatinti atsakingą išteklių naudojimą ir efektyviai įgyvendinti principus „gavėjas moka“ ir „teršėjas moka“.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant Įstatymų projektus toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Įstatymų projektais nenumatoma reglamentuoti iki tol nereglementuotus santykius, taip pat iš esmės nekeičiamas teisinis reguliavimas, tik patikslinamas esamas mokesčio už valstybinius gamtos išteklius administravimo tvarkos reglamentavimas: patikslinama ekonominių sankcijų skyrimo, mokestinių ginčų nagrinėjimo ir metodinės pagalbos (aplinkosauginių mokesčių paaiškinimai) teikimo tvarka, siūloma atsisakyti atleidimo nuo mokesčio už durpes naudojamas gydymo įstaigose ir papildyti mokesčio objektu laikomų naudingųjų iškasenų sąrašą priešmėliu, priemoliu. Įstatymų projektai nėra įtraukti į 2026 metų prioritetinių teisėkūros iniciatyvų sąrašą vadovaujantis Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo metodikos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. vasario 26 d. nutarimu Nr. 276 „Dėl Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo metodikos patvirtinimo“, 15 punkto reikalavimais, todėl neturi būti atliktas Įstatymo projektų numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu ar aiškinamajame rašte. Neigiamų pasekmių priėmus teikiamus Įstatymų projektus nenumatoma. Įstatymo projektų prognozuojamas teisinio reguliavimo poveikis Įstatymų projektams svarbiais aspektais nurodytas 6, 7 ir 16 punktuose.

6. Kokią įtaką priimti įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priėmus Įstatymų projektus neigiamų pasekmių kriminogeninei situacijai ir korupcijai nenumatoma. Naujas reglamentavimas mažina korupcijos ir piktnaudžiavimo dėl teisinio neaiškumo riziką.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymų projektai turės teigiamą įtaką verslo aplinkai.

Verslui bus užtikrinta daugiau galimybių plėtoti naudingųjų iškasenų, reikalingų ekonomikai kilti, gavybos verslą. Nustačius mokesčio už valstybinius gamtos išteklius objektu karjerų eksploatavimo metu iškasamą priešmėlį, priemolį, turės būti suteikta teisė naudoti tokias Lietuvos Respublikoje išgaunamas naudingąsias iškasenas, taip kartu bus sudaryta galimybė jas išgavus pateikti rinkai ir už tai gauti ekonominę naudą, sumokant nustatytą mokestį į valstybės biudžetą.

AAD įpareigojimas teikti oficialius paaiškinimus (komentarų) aplinkosauginių mokesčių klausimais mažins subjektyvaus teisės aiškinimo riziką, kai verslo subjektams kaip metodinė pagalba bus pateiktos aiškos, bendros gairės, kaip administruoti, apskaičiuoti ir deklaruoti mokestį.

Kilus ginčui bus galimybė pasinaudoti greitu MGK procesu. Tai ypač aktualu vidutinėms ir smulkioms įmonėms, kurioms teisminės išlaidos dažnai tampa didele finansine našta.

Atsisakius lengvatos durpėms, naudojamoms gydymo įstaigose, gali nežymiai (iki 4900 Eur per metus) padidėti 6 įmonių mokestinė našta, tačiau, vertinant valstybiniu mastu, tai užtikrins lygiateisiškumo principo įgyvendinimą likusiems 18 durpes eksploatuojantiems subjektams ir eliminuos piktnaudžiavimo ištekliais riziką.

8. Ar Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Atsižvelgiant į tai, kad MUVGIĮ projektu siūloma nustatyti, kad aplinkosauginio mokesčio už valstybinius gamtos išteklius komentarus ir paaiškinimus rengs faktinę kontrolę vykdanti institucija – AAD, atitinkamai siūloma kartu tikslinti MAĮ 12 str. 1 d. susijusią nuostatą, nustatant, kad Aplinkos ministerijos ar jos įgaliotos institucijos administruojamų mokesčių įstatymų apibendrintus paaiškinimus, pasikonsultavus su visuomene, teikia ir skelbia Aplinkos ministerijos įgaliota institucija. Taip pat tikslinga atitinkamai patikslinti MUATĮ, kuris reglamentuoja AAD administruojamą aplinkosauginį mokestį už aplinkos teršimą.

Reikės pripažinti netekusiu galios Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. lapkričio 18 d. nutarimą Nr. 1277 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymą“, pagal kurį institucijoms suteiktus įgaliojimus MAĮ projektu siūlomos nustatyti tiesiogiai MAĮ.

Įstatymų įgyvendinamieji teisės aktai nurodyti šio aiškinamojo rašto 12 punkte.

10. Ar Įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o Įstatymų projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymų projektai parengti laikantis Valstybinės kalbos įstatymo ir Teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų. Įstatymų projekte nustatoma sąvoka „gamtos išteklių naudojimas“ pateikta derinimui įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

11. Ar Įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymų projektai neprieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatoms, Europos Sąjungos dokumentams.

12. Jeigu įstatymams įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

12.1. Priėmus Įstatymų projektus, turės būti pakeisti:

12.1.1. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2018 m. balandžio 6 d. įsakymas Nr. D1-277 „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos regionų aplinkos apsaugos departamentų reorganizavimo“;

12.1.2. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2006 m. gruodžio 27 d. įsakymas Nr. D1-614 / VA-99 „Dėl Lietuvos Respublikos mokesčio už valstybinius gamtos išteklius deklaracijos formų, jų pildymo ir pateikimo tvarkos patvirtinimo“;

12.1.3 Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2006 m. spalio 10 d. įsakymas Nr. D1-451 „Dėl Grunto geologinio tyrimo ir grunto išteklių naudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo“;

12.1.4. Lietuvos geologijos tarnybos prie Aplinkos ministerijos direktoriaus 2005 m. lapkričio 18 d. įsakymas Nr. 1-133 „Dėl Žemės gelmių registro objektų klasifikatorių patvirtinimo“.

12.1.5. Aplinkos apsaugos departamento prie Aplinkos ministerijos direktoriaus 2023 m. lapkričio 27 d. įsakymas Nr. ASD1-650 „Dėl Mokesčio už aplinkos teršimą ir mokesčio už valstybinius gamtos išteklius apskaičiavimo ir deklaravimo teisingumo kontrolės tvarkos aprašo patvirtinimo“.

12.2. Priėmus Įstatymų projektus Aplinkos ministro įsakymu turės būti patvirtintos Apibendrintų mokesčio už aplinkos teršimą ir mokesčio už valstybinius gamtos išteklius mokesčių įstatymų paaiškinimų projektų rengimo, derinimo, konsultavimosi su visuomene ir skelbimo taisyklių rengimo tvarka, o AAD direktoriaus įsakymu turės būti patvirtintos Apibendrintų mokesčio už aplinkos teršimą ir mokesčio už valstybinius gamtos išteklius mokesčių įstatymų paaiškinimų projektų rengimo, derinimo, konsultavimosi su visuomene ir skelbimo taisyklės.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Priėmus Įstatymų projektus, jiems įgyvendinti reikės vienkartinių lėšų informacinėms sistemoms pritaikyti. Valstybinės mokesčių inspekcijos Elektroninio deklaravimo informacinei sistemai pritaikyti, kad joje Mokesčio už naudingąsias iškasenas, vandenį ir gruntą deklaracijos KIT708 formoje ir jos papildomo lapo KIT708P formoje būtų galima deklaruoti naujų nustatytų išteklių priesmėlio, priemolio duomenis, reikės nuo 2 iki 3 tūkst. Eur.

Naujų išteklių priesmėlio, priemolio įtraukimas reikalauja vienkartinių lėšų informacinėms sistemoms pritaikyti, tačiau prognozuojama, kad šios investicinės išlaidos atsipirks per pirmus metus, nes padaugės lėšų iš mokesčio už valstybinius gamtos išteklius.

Prognozuojama, kad, panaikinus išimtį durpėms naudojamoms gydymo įstaigose, kiekvienais mokestiniais metais padaugės pajamų (iki 4900 Eur) į valstybės ir savivaldybių biudžetus. Be to, papildžius naudingųjų iškasenų sąrašą priesmėliu, priemoliu ir nustačius vienodą 0,30 Eur/m³ mokesčio už valstybinius gamtos išteklius tarifą tiek šioms naujoms iškasenoms, tiek jau apmokestinamam gruntui, prognozuojama, kad po 3–4 metų kasmet bus surenkama iki 1 mln. Eur daugiau pajamų iš mokesčio už valstybinius gamtos išteklius. Savivaldybės gaus daugiau lėšų, kurios bus naudojamos savivaldybės teritorijoje įgyvendinamiems aplinkos apsaugos projektams, – taip bus sumažintas poreikis tiesioginėms valstybės dotacijoms aplinkos apsaugai.

Priėmus Įstatymų projektus, naujų etatų steigti nenumatoma – veikla bus vykdoma neviršijant MGK ir AAD skirtų valstybės biudžeto asignavimų, nes, pagal MGK pateiktą preliminarų vertinimą ir analogišką mokesčių administravimo pertvarkos patirtį, bus efektyviai organizuojamas darbas ir pertvarkomi vidiniai procesai. AAD taip pat organizuos vidinių procesų pertvarką.

Reikės įtraukti priesmėlį ir priemolį į naudingųjų iškasenų reglamentavimo sistemą, kartu užtikrinti galimybę gauti leidimą naudoti priesmėlio, priemolio naudingąsias iškasenas, vadovaujantis šiuo metu galiojančia tvarka. Todėl Lietuvos geologijos tarnybai prie Aplinkos ministerijos papildomų funkcijų nenustatoma ir naujų etatų steigti nenumatoma.

14. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

2025 m. sausio 9 d. Aplinkos ministerijoje gautas Aplinkos apsaugos departamento prie aplinkos ministerijos 2025 m. sausio 9 d. raštas Nr. AD5-436 „Dėl Lietuvos Respublikos mokesčio už valstybinius gamtos išteklius įstatymo taikymo“ (Aplinkos ministerijoje rašto reg. Nr. D7-202).

2025 m. kovo 26 d. Aplinkos ministerijoje gautas Lietuvos Respublikos finansų ministerijos 2025 m. kovo 25 d. raštas Nr. 6K-25/1525 „Dėl mokestinių ginčų komisijos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės veiklos teisinio reglamentavimo keitimo tikslingumo“ (Aplinkos ministerijoje rašto reg. Nr. D7-3106).

2025 m. liepos 14 d. Aplinkos ministerijoje gautas Lietuvos Respublikos finansų ministerijos 2025 m. liepos 14 d. raštas Nr. 6K-25/3676 „Dėl mokestinių ginčų sąrašo plėtimo tikslingumo ir galimybių“ (Aplinkos ministerijoje rašto reg. Nr. D7-6896) ir 2025 m. rugpjūčio 20 d. Mokestinių ginčų komisijos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2025 m. rugpjūčio 19 d. raštas Nr. 5-2025/427 „Dėl mokestinių ginčų sąrašo plėtimo tikslingumo ir galimybių“ (Aplinkos ministerijoje rašto reg. Nr. D7-8017).

VMI prie FM pateikta preliminarinė informacija dėl lėšų poreikio jų prižiūrimai elektroninio deklaravimo sistemai pritaikyti.

Žemės ūkio ministerija pateikė informaciją, kad Įstatymų projektų įgyvendinamųjų teisės aktų rengti neturės, nes vadovaujantis Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2020 m. rugsėjo 8 d. įsakymu Nr. 3D-638 „Dėl įgaliojimų suteikimo valstybės įmonei Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centrui“ yra įgaliota valstybės įmonė Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras teikti konsultacijas ir informaciją dėl mokesčio už aplinkos teršimą žemės ūkio veiklai naudojamais ne keliais judančiais mechanizmais klausimais, o MUATĮ įtvirtinta funkcija Žemės ūkio duomenų centrui atlikti mokesčio už aplinkos teršimą iš žemės ūkio veiklai naudojamų ne keliais judančių mechanizmų apskaičiavimo ir sumokėjimo fakto patikrinimą.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Gamtos ištekliai, valstybiniai gamtos ištekliai, mokesčiai, mokestis už gamtos išteklius, mokestis už valstybinius gamtos išteklius.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Įstatymo projektų prognozuojamas teisinio reguliavimo poveikis įvertintas šiais Įstatymų projektams svarbiais aspektais:

Poveikis aplinkai ir klimato kaitai. Neigiamų pasekmių aplinkai nenumatoma. Įstatymų projektais siūloma įtvirtinti nuostatas, kuriomis siekiama tiesioginio teigiamo poveikio aplinkai. Nustačius subalansuotą mokesčio už valstybinius gamtos išteklius administravimo sistemą, taikomą visiems naudingiesiems ištekliams, įtvirtinus aiškią ekonominių sankcijų už mokestinių prievolių nevykdymą skyrimo tvarką, metodinės pagalbos mokesčių mokėtojams teikimo modelį, pigesnio ir greitesnio ginčų

nagrinėjimo tvarką skatinamas savanoriškas, sąžiningas ir teisingas mokestinių prievolių vykdymas. Taip reaguojama į neigiamas pasekmes ekosistemoms, atsirandančias dėl paties išteklių paėmimo iš gamtos fakto, ir siekiama švelninti kenksmingą poveikį, nustatant efektyvias ekonomines priemones, nes per mokestinius instrumentus internalizuojami išteklių naudojimo sąlygoti aplinkosauginiai kaštai.

Moksliniais duomenimis patvirtinta, kad durpių gavyba, nepriklausomai nuo jos galutinio vartojimo tikslo, negrįžtamai suardo natūralų hidrologinį režimą, naikina biologinę įvairovę ir paverčia durpynus iš anglies kaupiklių į šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos šaltinius, tiesiogiai prisidedančius prie klimato kaitos⁸. Priesmėlis ir priemolis jau dabar išgaunami kartu su gruntu, tačiau šiuo metu jie nėra išskirti kaip atskiri mokesčio objektai, todėl negali būti oficialiai apskaitomi kaip savarankiškos naudingosios iškaskenos ir efektyviai naudojami. Panaikinus atleidimą nuo mokesčio už valstybinius gamtos išteklius už durpes, naudojamas gydymo įstaigose, ir įtraukus į apmokestinamų objektų sąrašą priesmėlio, priemolio naudingąsias iškaskenas, bus užtikrinamas efektyvus neatsinaujinančių žemės gelmių išteklių naudojimas, nuosekliai įgyvendinami principai „gavėjas moka“ ir „teršėjas moka“, skatinamas išteklių naudotojų elgsenos pokytis, o Lietuva įvykdys Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) ir Europos Komisijos rekomendacijas dėl aplinkai žalingų subsidijų eliminavimo.

Poveikis valstybės finansams (įskaitant sveikatos sektorių). Įstatymų projektų priėmimas turės teigiamą ilgalaikį poveikį valstybės finansams ir užtikrins papildomas pajamas. Panaikinus atleidimą nuo mokesčio už valstybinius gamtos išteklius už durpes, naudojamas gydymo įstaigose, valstybės ir savivaldybių biudžetai bendrai kasmet papildomai gaus apie 4 900 Eur. Iki šiol ši suma likdavo nesurinkta iš 6 ūkio subjektų, kuriems išduoti leidimai durpių gavybai gydymo tikslais. Nedidelis bendras metinis nerenkamo mokesčio už durpių išteklius fiskalinis efektas patvirtina nežymų poveikį reabilitacijos paslaugų, kurioms naudojami siūlomi apmokestinti durpių ištekliai, kainai. Siūlomo nustatyti mokesčio dalis vienos procedūros savikainoje nykstamai maža – nesiekia 0,02 Eur (nesant detalių statistinių duomenų, pagal viešai prieinamą informaciją daroma prielaida, kad preliminarus procedūrų skaičius gali siekti iki 300 000 per metus). Toks pokytis turės nereikšmingą įtaką reabilitacijos paslaugų (įskaitant ir finansuojamas iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo) įkainiams, sveikatos sektoriaus finansiniam gyvybingumui ar paslaugų prieinamumui pacientams tiek trumpalaikėje, tiek ilgalaikėje perspektyvoje. Tuo tarpu, pagal Pasaulio sveikatos organizacijos duomenis, blogėjanti aplinkos būklė ir klimato kaita daro didelį ilgalaikį spaudimą sveikatos sistemoms bei didina jų išlaidas.

Efektyvus bet kokios specifinės išimties (įskaitant nustatytą atleidimą nuo mokesčio durpėms, naudojamoms gydymo įstaigose) administravimas saugant valstybės turtą, nors ir mažos fiskalinės vertės, yra būtinas, tačiau valstybei administraciniu požiūriu nuostolingas.

Įvertinus poveikį pagal aukščiau išdėstytus aspektus Įstatymų projektais siūloma proporcinga ir efektyvi tvarka – rinkti mokestį už visus naudojamus durpių išteklius ir administruoti jį pagal šiuo metu nustatytą teisinį reguliavimą.

Bus poveikis Privalomojo sveikatos draudimo fondui. Prognozuojama, kad jis bus neigiamas bet nežymus, nes siūlomo nustatyti mokestis iki 0,02 Eur suma padidins vienos procedūros savikainą. Tačiau įtvirtinus siūlomus pakeitimus padidės surenkamas biudžetas ir išlieka galimybė, perskirstant biudžeto

⁸ S. Valatka, A. Stoškus, M. Pileckas. „Lietuvos durpynai. Kiek jų turime, ar racionaliai naudojame?“. „Gamtos paveldo fondas“, Vilnius, 2018. <http://wetlife2.gpf.lt/wp-content/uploads/2014/10/Lietuvos-durpynai.pdf>

lėšas, tiesiogiai skirti papildomą finansavimą iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo apmokamoms paslaugoms (įskaitant reabilitacijos paslaugas, kurioms naudojamos durpės), jei ateityje prireiktų eliminuoti net ir minimalų poveikį kainodarai bei paslaugų prieinamumui. Tokiu atveju subsidija bus socialiai teisinga (priešingai nei šiuo metu), nes bus skirta išimtinai nekomerciniais tikslais teikiamoms paslaugoms. Įtvirtinus pasiūlytą alternatyvą ir apmokestinus visus durpių išteklius be išimčių, nereikės papildomų valstybės lėšų specifinės išimties administravimui ir bus visiškai pašalinta piktnaudžiavimo ištekliais rizika (darant prielaidą, kad dalis durpių, išgautų naudoti gydymo įstaigose, gali patekti ne į sveikatos sistemos rinkas, nors mokestis už jas nemokamas). Taip pat pasiūlymas apmokestinti visas durpes socialiniu aspektu yra teisingas visos visuomenės atžvilgiu, nes aplinkosauginę finansinę naštą už subjektų ūkinę veiklą ir jų sukeltą žalą prisiims patys ūkio subjektai, o ne valstybė (t. y. visi mokesčių mokėtojai).

Papildžius naudingųjų iškasenų sąrašą priesmėliu, priemoliu ir nustačius vienodą 0,30 Eur/m³ mokesčio už valstybinius gamtos išteklius tarifą tiek šioms naujoms iškasenoms, tiek jau apmokestinamam gruntui, prognozuojama, kad po 3–4 metų kasmet bus surenkama iki 1 mln. Eur daugiau pajamų iš mokesčio už valstybinius gamtos išteklius. Šiuo metu, kadangi priesmėlio ir priemolio naudingosios iškasenos nėra išskirtos kaip atskiri mokesčio objektai, trūksta tikslų istorinių duomenų apie jų gavybos apimtį, todėl prognozės pagrįstos viešai prieinama informacija apie priesmėlio, priemolio nuogulas Lietuvos teritorijoje ir išgaunamus panašius išteklių duomenis (pvz., gruntas, smėlis, žvyras).

Informacinėms sistemoms pritaikyti ir naujiems ištekliams (priesmėliui, priemoliui) įtraukti į mokesčių deklaravimo sistemą reikės vienkartinį lėšų (nuo 2 iki 3 tūkst. Eur), tačiau prognozuojama, kad šios investicinės išlaidos atsipirks jau per pirmuosius metus padidėjus surenkamai mokesčio už valstybinius gamtos išteklius sumai.

Durpių ir naujų išteklių gavybą siūloma apmokestinti bei administruoti pagal šiuo metu galiojančią bendrąją tvarką, todėl valstybiniam sektoriui prisitaikymo ir reguliavimo išlaidos bus nereikšmingos. Įvertinus, kad vykdyti durpių, naudojamų gydymo tikslais, gavybą leidimus turi 6 ūkio subjektai, prievolė deklaruoti mokestį formaliai nustatoma 6 subjektams. Pagal LGT duomenis, faktinę tokių durpių gavybą 2025 m. deklaruos 2 subjektai, kurie išgavo 3,86 tūkst. m³ durpių. Už tokį kiekį durpių būtų deklaruotas ir sumokėtas apie 4 900 Eur mokestis ($3\,860\text{ m}^3 \cdot 0,8\text{ Eur} \cdot 1,594 = 4\,922,27\text{ Eur}$), o pagal skaičiavimus šių ūkio subjektų kontrolė valstybiniam sektoriui kainuos iki 900 Eur per metus. Prognozuojamas teigiamas poveikis biudžetui, nors fiskalinė nauda vertinama kaip nedidelė.

Apibendrinant, įtvirtinus Įstatymų projektais siūlomus pakeitimus, prognozuojama, kad ilgalaikėje perspektyvoje valstybės ir savivaldybių biudžetai kasmet gaus iki 1 mln. Eur daugiau pajamų iš mokesčio už valstybinius gamtos išteklius ir su juo susijusių sumų, palyginti su *Status quo* situacija.

Poveikis administracinei naštai. Prognozuojamas nereikšmingas poveikis administracinei naštai. Įstatymų projektais nenustatomos naujos prievolės gyventojams. Verslui nustatoma prievolė deklaruoti ir mokėti mokestį už valstybinius gamtos išteklius – priesmėlį, priemolį ar durpes, naudojamas gydymo įstaigose, kai tokie ištekliai naudojami. Pagal LGT duomenis 6 ūkio subjektai turi leidimus išgauti durpes, naudojamas gydymo įstaigose, o priesmėlio, priemolio naudingosios iškasenos anksčiau nebuvo išskirtos kaip savarankiški mokesčio objektai, todėl nėra tikslų duomenų, kiek ūkio subjektų ateityje deklaruos šias naudingąsias iškasenas.

Teisės akto projekte nustatytas reikalavimas ūkio subjektui sumokėti patį mokestį, baudą ar delspinigius nelaikomas informaciniu įpareigojimu, sukeliančiu papildomas prisitaikymo išlaidas pagal

Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijos parengtas Ūkio subjektų administracinės naštos ir prisitaikymo prie reguliavimo išlaidų vertinimo metodikos taikymo gaires. Administruoti ir deklaruoti mokesčių už priesmėlio, priemolio ar durpių, naudojamų gydymo įstaigose, naudingąsias iškasenas siūloma vadovaujantis šiuo metu nustatyta tvarka, todėl prognozuojama, kad reikšmingos administracinės naštos ar papildomų prisitaikymo išlaidų ūkio subjektams neatsiras.

Prievolė mokėti mokesčių už valstybinius gamtos išteklius už durpes, naudojamas gydymo įstaigose, siūloma nustatyti 6 ūkio subjektams, o ūkio subjektų administracinė našta neskaičiuojama taikant išimtį, numatytą Ūkio subjektų administracinės naštos ir prisitaikymo prie reguliavimo išlaidų vertinimo metodikos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2022 m. balandžio 6 d. nutarimu Nr. 333 „Dėl Ūkio subjektų administracinės naštos ir prisitaikymo prie reguliavimo išlaidų vertinimo metodikos patvirtinimo“, 5 punkte: „<...> Jei, atlikus preliminarų vertinimą, pagal Metodikos 6.1 papunktyje nustatytą išlaidų kategoriją nustatoma, kad įvykdyti informacinį įpareigojimą ūkio subjektui trunka mažiau nei 2 valandas per metus ir jis taikomas mažiau nei 20 ūkio subjektų, informacinių įpareigojimų sukeliama administracinė našta laikoma nereikšminga ir tolesnis vertinimas ir apskaičiavimas pagal Metodikos 6.4 ir 6.5 papunkčiuose nustatytas išlaidų kategorijas neatliekamas“.

Priesmėlio, priemolio duomenų deklaravimo atveju prognozuojamas didesnis nei 20 mokesčio mokėtojų skaičius. Jiems nedidelė administracinė našta bus, tačiau patiriamus kaštus eliminuos ekonominė nauda gauta pateikus rinkai priesmėlį, priemolį. Įvertinta, kad deklaruoti duomenis už vienos rūšies išteklius ūkio subjektui trunka mažiau nei 2 valandas per metus ir pagal viešai prieinamus duomenis atlikus skaičiavimus tokios prievolės vykdymas kainuoja iki 20 Eur per metus (atsižvelgiant į tai, kad pagal esamą reglamentavimą valstybinius gamtos išteklius naudojantys subjektai vieną kartą per metus VMI prie FM Elektroninio deklaravimo sistemoje kiekvienam naudojamam ištekliui užpildo vieną deklaracijos eilutę ir nurodo išteklių kodą, išgautą kiekį, nustatytą tarifą, taip pat privalomus bendruosius deklaracijos formoje numatytus duomenis).

Poveikis ekonomikai. Įtvirtinus Įstatymų projektais siūlomas alternatyvas, ilgalaikėje perspektyvoje prognozuojamas teigiamas poveikis šalies ekonomikai. Mikroekonominiu lygmeniu panaikinama mokesčio lengvata durpėms, naudojamoms gydymo tikslais, nesukels reikšmingo neigiamo poveikio sveikatingumo sektoriui ar galutiniams vartotojams. Atlikti skaičiavimai rodo, kad mokesčio dalis vienos procedūros savikainoje yra nykstamai maža – nesiekia 0,02 Eur (nesant detalių statistinių duomenų, daroma prielaida, kad galimas procedūrų skaičius šalyje siekia iki 300 000 per metus). Vienos paslaugos kainos padidėjimas mažiau nei dviem centais turės nereikšmingą įtaką tiek komercinių paslaugų, tiek iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo finansuojamų valstybės programų prieinamumui ar bendram sveikatos ir sveikatinimo sektoriaus gyvybingumui. Tačiau, visų naudojamų durpių apmokestinimas, nepriklausomai nuo jų galutinio naudojimo tikslo, prisidės prie neigiamo poveikio aplinkai švelninimo bei sisteminės sveikatos apsaugos. Tai mažins ilgalaikį spaudimą sveikatos sistemai (sumažintas neigiamas poveikis aplinkai, o karto visuomenės sveikatai) ir jos būsimas išlaidas, o kartu eliminuos piktnaudžiavimo rizikas, kai durpių (ar iš jų pagamintų produktų) ištekliai, patenkantys į pasaulines žemės ūkio rinkas, galėtų būti nepagrįstai deklaruojami kaip naudojami gydymo įstaigose, siekiant išvengti mokesčio sumokėjimo.

Apibendrinant, mokesčio išimties durpėms panaikinimas yra tikslingas, efektyvus ir proporcingas pasiūlymas, kurį įtvirtinus bus panaikinta nepagrįsta teisinė diferenciacija, užtikrinta, kad Lietuva laikytųsi

bendrų ES bei tarptautinių aplinkos apsaugos politikos tendencijų, efektyviai reguliuotų visų durpių naudojimą ir nuosekliau įgyvendintų principus „gavėjas moka“ ir „teršėjas moka“.

Prognozuojamas teigiamas Įstatymų projektais siūlomo reguliavimo poveikis verslo sąlygoms ir rinkos konkurencingumui. Siūlomas reguliavimas turės tiesioginį teigiamą poveikį infrastruktūros plėtrai ir kelių įrengimo sektoriui, kadangi oficialiai įteisinus ir apmokestinus priesmėlį bei priemolį rinkai atveriamas naujas, pigesnis naudingųjų iškasenų išteklius. Kelių statybos ir rekonstrukcijos procesuose tam tikriems technologiniams sluoksniams įrengti ar gruntui stabilizuoti brangesnį smėlį bei žvyrą bus galima bent iš dalies pakeisti oficialiai prieinamu priesmėliu ar priemoliu. Tai leis optimizuoti projektų vykdymo savikainą ir padidins konkurenciją statybinių žaliavų rinkoje. Be to, galimybė naudoti vietinius, arčiau objektų išgaunamus išteklius reikšmingai sumažins transportavimo atstumus, lyginant su žaliavų gabenimu iš tolimesnių regionų ar importu iš kitų šalių, o tai tiesiogiai sumažins logistikos kaštus ir neigiamą transporto poveikį kelių infrastruktūrai.

Vertinant poveikį verslo aplinkai, siūlomas reguliavimas taip pat sąlygos tiesioginę ekonominę naudą per įvedamą privalomą ikiteisminį ginčų sprendimo mechanizmą MGK. Ši tvarka mokesčių mokėtojams užtikrina pigesnę ir greitesnę ginčų nagrinėjimą (byla išnagrinėjama per 60 dienų, o teismuose procesai dažniausiai trunka metus ar net ilgiau), todėl įmonės sutaupys reikšmingus finansinius bei laiko išteklius, kurie anksčiau būdavo prarandami ilguose ir brangiuose teisiniuose procesuose administraciniuose teismuose.

Valstybiniai gamtos ištekliai pagal Lietuvos Respublikos teisinį reguliavimą nuosavybės teise priklauso valstybei, todėl mokestis už valstybinius gamtos išteklius savo esme yra atlygis valstybei už jai priklausančių išteklių naudojimą.

Esama mokesčio įskaitymo tvarka atspindi vietos ir nacionalinio lygmens interesų pusiausvyrą. Savivaldybei tenkanti mokesčio dalis pagrindžiama tuo, kad gamtos išteklių gavyba daro tiesioginį poveikį konkrečiai teritorijai: didėja apkrova vietinei infrastruktūrai, aplinkai, kraštovaizdžiui, gali atsirasti papildomų savivaldybės išlaidų aplinkos tvarkymui ar gyventojų gyvenimo kokybės užtikrinimui. Todėl dalis mokesčio paliekama savivaldybei kaip kompensacinio pobūdžio pajamos.

Tuo pačiu bendrai didesnė mokesčio už valstybinius gamtos išteklius ir su juo susijusių ekonominių piniginių sankcijų dalis pagrįstai tenka valstybės biudžetui. Valstybė finansuoja valstybinių gamtos išteklių tyrimus, vykdo jų priežiūrą ir reguliavimą, užtikrina išteklių naudojimo kontrolę bei aplinkos apsaugos sistemą. Su išteklių naudojimu susijęs poveikis nėra tik lokalus – išteklių transportavimas, logistika, naudojimas daro poveikį ir visos valstybės mastu. Todėl mokesčio už valstybinius gamtos išteklius ekonominė nauda paskirstoma valstybės ir savivaldybių biudžetams, o esama mokesčio įskaitymo tvarka atitinka solidarumo ir subalansuoto viešųjų finansų paskirstymo principus, nes pajamos už valstybės nuosavybę (naudojamus išteklius) nukreipiamos į valstybės biudžetą valstybės funkcijoms finansuoti ir dalinai į konkrečią savivaldybę, kurioje vykdoma naudojamų išteklių gavyba. Didesnės mokesčio dalies skyrimas vien savivaldybėms neatitiktų aplinkybės, kad ištekliai yra valstybės turtas, kurio tyrimai, reguliavimas ir apsauga finansuojami valstybės mastu. Atsižvelgiant į tai, kartu į esamą situaciją ir spaudimą valstybės biudžetui, Įstatymų projektais nesiūloma keisti šiuo metu nustatytos mokesčio už valstybinius gamtos išteklius įskaitymo tvarkos, kuri užtikrina proporcingą valstybės ir savivaldybių interesų balansą, ir atitinka valstybinių gamtos išteklių, kaip valstybei nuosavybės teise priklausančio turto, teisinę prigimtį.

Poveikis kitais aspektais. MUVGIĮ projektu nesiūloma keisti šiuo metu įtvirtintos ir praktikoje taikomos mokesčio kontrolės tvarkos bei funkcijų pasiskirstymo tarp Valstybinės mokesčių inspekcijos ir aplinkos ministro įgaliotų institucijų. Įvertinus, kad būtent aplinkos ministro įgaliota institucija -AAD, o ne VMI prie FM ar Aplinkos ministerija, turi aplinkosauginių mokesčių kontrolei, jos tvarkos reglamentavimui tinkamiausią kompetenciją, gebėjimus, sistemas ir žmogiškuosius išteklius ir siekiant išlaikyti ilgą, aiškų ir praktikoje visiškai pasiteisinusį procedūrinį tęstinumą, atitinkamos su aplinkosauginių mokesčių kontrole susijusios nuostatos iš galiojančio įstatymo yra perkeliamos į naująją redakciją, atliekant tik redakcinio pobūdžio patikslinimus. Paliekamas galioti teisinis reguliavimas, pagal kurį aplinkos ministro įgaliota institucija mokesčio už valstybinius gamtos išteklius apskaičiavimo ir deklaravimo teisingumo patikrinimą atlieka savo nustatyta tvarka. Toks teisinis reguliavimas neturi neigiamo poveikio mokesčių administravimo skaidrumui. Kontrolės procedūros objektyvumas užtikrinamas ne per taisykles rengiantį subjektą, o per galutinių sprendimų teisėtumo kontrolę, kurią *mutatis mutandis* garantuoja MUVGIĮ nustatyta nepriklausoma ir objektyvi ginčų nagrinėjimo tvarka. Pažymėtina, kad aplinkosauginių mokesčių kontrolės tvarka yra išimtinai technologinio, procedūrinio bei metodinio pobūdžio, reikalaujanti specifinių ekspertinių žinių ir suprantama kaip aplinkosauginės kontrolės institucijos pareigūnų darbo tvarka. Todėl šį reglamentavimą geriausiai išmano pati kontrolę vykdanči specializuota aplinkos ministro įgaliota institucija. Tokios specifinės metodinės tvarkos tvirtinimas nėra susijęs su Aplinkos ministerijai deleguota funkcija – formuoti valstybės politiką. Atsižvelgiant į tai, kad galiojantis kontrolės ir jos tvarkos reglamentavimo teisinis reguliavimas yra efektyvus, nes jį užtikrina specifinę kompetenciją turintys subjektai, jo keitimas ar kontrolės tvarkos funkcijų perdavimas politikos formuotojui lemtų neekonomišką teisėkūros procesą, todėl MUVGIĮ projektu pasirinktas sprendimas išlaikyti esamą reguliavimą nepakeistą yra proporcingas ir pagrįstas.
